

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Marcel PETER**

Osobní číslo: **R14M0002P**

Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**

Studijní obor: **Právo**

Název tématu: **Ústavně právní podmínky a správní proces zrušení církve
a náboženské společnosti**

Zadávací katedra: **Katedra ústavního a evropského práva**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Úvod
2. Vymezení základních pojmů
3. Církve a náboženské společnosti
4. Omezení práva vykonávat svou náboženskou víru
5. Založení církve
6. Zrušení církve
7. Rozbor judikatury
8. Závěr
9. Seznam použité literatury a zdrojů

Rozsah grafických prací:

Rozsah kvalifikační práce: **103**

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury: **viz příloha**

Vedoucí diplomové práce:

JUDr. Tomáš Pezl

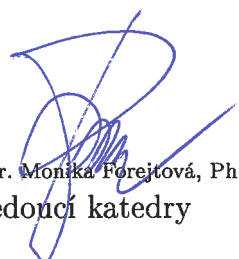
Katedra ústavního a evropského práva

Datum zadání diplomové práce: **26. února 2018**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2019**

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
děkan

Doc. JUDr. Monika Forejtová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Plzni dne 8. června 2018

Příloha zadání diplomové práce

Seznam odborné literatury:

- BOBEK, M. Náboženské symboly ve veřejném prostoru aneb "Desatero v soudní síni nevyvěšíš, tvář svoji šátkem nezahalíš". Právní fórum, 2005, 2(12), 464- 465s. ISSN 1214-7966.
- GUNN, J. T. The Complexity of Religion and the Definition of "Religion" in International Law. Harvard Human Rights Journal, 2003, roč. 16, 200-205 s. ISSN 1057-5057.
- HERCZEG, J. K trestnímu postihu blasfemie. Trestní právo, 2007, 12(4), 25 s. ISSN 1211-2860.
- TRETERA, R., J. Zákony o církvích ze 14. října 1949 a likvidace autonomie církví v Československu v letech 1948-1950, Revue církevního práva, 2015, 61(2), 80-81 s. ISSN 1211-1635.
- WIDELITZ, K. A Global Blasphemy Law: Protecting Believers at the Expense of Free Speech. Pepperdine Policy Review. 2013, 1-16 s. ISSN 2158-2572.
- Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů ze dne 16. prosince 1992.
- ZOUBEK, V. Základní práva a svobody v České republice. Praha: Laiwa Press, 1997. 10 s . ISBN 80-900846-8-0.
- Blahož, J.: Sjednocující se Evropa a lidská a občanská práva. Praha: Aspi, 2005. ISBN 80-7357-073-4
- Čermák, J., Čermáková, K.: Slovník latinských výrazů. Praha: Universum, 2005. ISBN 80-242-1372-9
- Frk, P.: Systém ochrany lidských práv podle Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod studie, Praha: Ústav práva a právní vědy, 2006
- Maier, H.: Lidská práva nárok na obecnou platnost a kulturní diferenciaci. In. Lidská práva. Sborník přednášek na kolokviu, pořádaném centrem pro studium demokracie a kultury a Katedrou politologie Fakulty sociálních studií MU v Brně. Brno: Masarykova universita v Brně, 2001. ISBN 80-85959-86-0
- Rozsudek EKLP ve věci A.R.M. Chappell proti Spojenému království ze dne 23 července 1987, stížnost č. 12587/1986. ,
- Rozsudek EKLP ve věci Cha'are Shalom Ve Tsedek proti Francii ze dne 27. června 2000, stížnost č. 27417/95.
- Rozsudek EKLP ve věci Darby proti Švédsku ze dne 23. října 1990, stížnost č. 11581/85.
- Rozsudek EKLP o přijatelnosti ve věci C proti Spojenému království ze dne 15. prosince 1983, stížnost č. 10358/83.

- Rozsudek ESLP ve věci Kokkinakis proti Řecku ze dne 25. května 1993, stížnost č. 14307/88.
- Rozsudek ESLP ve věci Sahin proti Turecku ze dne 10. listopadu 2005, stížnost č. 44774/98.
- Nález Pl. ÚS 6/02, Pl. ÚS 2/06, Pl. ÚS 2/04, Nález III. ÚS 3591/16
- Rozsudek NSS Pst 1/2009 - 348
- Diplomová práce, Lucie Beranová, FPR ZČÚ, 2016, dostupná dne 1. 11. 2017

Obsah

1.	Vymezení základních pojmů	9
1.1	Základní práva	10
1.1.1	Rovnost, svoboda, spravedlnost	11
1.2	Pojem náboženství	13
1.3	Náboženská svoboda.....	16
1.3.1	Dělení náboženské svobody	18
1.3.2	Forum internum.....	20
1.3.3	Forum externum	21
1.3.4	Výhrada svědomí.....	22
1.3.5	Vztah státu a náboženství.....	25
2.	Církev a náboženské společnosti.....	27
2.1	Prameny konfesního práva.....	27
2.1.1	Listina základních práv a svobod.....	28
2.1.2	Zákon o církvích a náboženských společnostech.....	30
2.1.3	Zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi	32
2.1.4	Ostatní	33
3.	Omezení práva vykonávat svou náboženskou víru	34
3.1	Ochrana soudní a ústavněprávní	36
3.1.1	Ústavní stížnost	37
3.1.2	Návrh na zrušení zákona	40
3.2	Ochrana občanskoprávní.....	41
3.2.1	Ochrana trestněprávní	43
3.3	Ombudsman	45
4.	Založení církve	47
	Církev jako spolek.....	48
4.1	.....	48
4.2	Obecné pojednání	48
4.3	Církev registrovaná dle zákona o církvích.....	50
5.	Zrušení církve, nebo náboženské společnosti, či spolku	53
5.1	Církev jako spolek	53
5.1.1	Zrušení spolku soudem.....	54
5.1.2	Zrušení spolku po uplynutí doby na kterou byl založen, nebo dosažení účelu.	55
5.1.3	Dobrovolné zrušení spolku.....	56
5.2	Zrušení církve	57
5.3	Důvody zrušení církve	62
6.	Rozbor judikatury	64
6.1	Nález PL Ús 6/02	64
6.2	Nález Pl. ÚS 2/06	66
6.3	Nález Pl. ÚS 2/04.....	67
6.4	Nález III. ÚS 3591/16.....	67
6.5	Nález II. Ús 331/06.....	69
6.6	Nález Ústavního soudu 10/2008	70
6.7	Judikatura ve světle ESLP	71
6.7.1	Rozhodování ESLP ve vztahu k České republice	71
6.7.2	Rozhodnutí Evropského soudu.....	72
7.	Závěr.....	73
8.	Seznam použité literatury a zdrojů	75
8.1	PRAMENY	75
8.2	LITERATURA	77

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval sám. Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použil k sepsání této práce, byly citovány v poznámkách pod čarou a jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů a literatury.

V Neratovicích 17.03.2019

.....

Marcel Peter v. r.

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval JUDr. Tomášovi Pezlovi, za vstřícný přístup při vedení mé diplomové práce.

Resumé

Tato závěrečná diplomová práce se zabývá právní a teoretickou situací, za jakých podmínek by bylo možné zrušit registraci církve, či náboženské společnosti, nebo svazu církví a náboženských společností, dle podmínek stanovených v §22, odst. 1, písm. c), tedy v případě; „*vyvíjí-li registrovaná církev a náboženská společnost nebo svaz církví a náboženských společností činnost v rozporu s § 3 písm. a), § 5 nebo § 27 odst. 5,*¹“. Jelikož v České republice dosud nikdy taková situace nenastala, snažím se v práci zabývat situací, jak by správní a soudní orgány měli ve věci postupovat s ohledem na mezinárodně právní závazky České republiky, i tak, aby takovýto postup byl v souladu s českým právním řádem. Výchozím předpokladem je přitom můj názor a politický postoj, směřující k vyvrácení politických proklamací některých politických subjektů, dnes zastoupených i v parlamentu (poslanecké sněmovně), které v rámci politického boje proklamují hesla typu: „ZAKÁŽE ISLÁM V ČR“, apod., což je pro mě cíl zcela nepřijatelný.

Klíčová slova

Ústavní právo, lidská práva, právo na svobodu vyznání, správní právo, náboženství, církve a náboženské společnosti, zrušení církve a náboženské společnosti.

---

¹ Dle § 22, odst. 1, písm. c), zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů.

Resumé

This final thesis deals with the legal and theoretical situation under which conditions it would be possible to abolish the registration of a church or a religious society or a union of churches and religious societies under the conditions laid down in §22, c), ie in the case; "If a registered church and a religious society or a union of churches and religious societies develop activities in violation of Section 3 (a), Article 5 or Article 27 (5), ". Since the situation in the Czech Republic has never been so far, I am trying to address the situation in which the administrative and judicial authorities should proceed in the light of the international legal obligations of the Czech Republic, so that such a procedure is in line with the Czech legal order. The underlying assumption is my opinion and political attitude, which is aimed at rebutting the political proclamations of some political subjects, now represented in the parliament (the Chamber of Deputies), who, in the framework of the political struggle, proclaim passwords such as: "ISAF ISLAM IN THE CZECH REPUBLIC", etc. for me the target is totally unacceptable.

Key words

Constitutional law, human rights, the right to freedom of religion, administrative law, religion, church and religious society, the abolition of the Church and religious society.

Úvod

S vírou, stejně jako náboženstvím se setkáváme po celém světě. Dějiny světa jsou dějinami civilizací, neboť vývoj lidstva si ani není možné představit jinak. Není nic nového na tvrzení, že veškeré civilizace a všechny kultury se tvořily právě kolem jednotlivých náboženství. Z historie víme, že často se náboženství lidem zakazovalo či vnucovalo, a mnohokrát bylo dokonce příčinou válek a vzájemných nevraživostí.

S dalším vývojem společnosti došlo k tomu, že náboženství začalo zahrnovat nejen politiku, ale také vzdělanost, umění podpory a zejména to, že všichni musí mít náboženskou svobodu. Na základě tohoto vznikla idea, že žádnému státu coby suverénu nepřísluší rozhodovat o náboženství svých občanů. Naopak úkolem státu je dohlížet nad vzájemnou snášenlivostí mezi různými náboženstvími: „*Státní moc nesmí upřednostňovat ani náboženské vyznání, ani konkrétní přesvědčení před ostatními, a pokud pozitivně garantuje náboženským komunitám a jednotlivcům určitého přesvědčení zvláštní zacházení, musí tak činit za rovných podmínek pro všechny.*“² Náboženská svoboda představuje jedno z nejvýznamnějších komplexů subjektivních práv každého člověka. I když tento přístup dodnes neplatí na všech místech naší planety.

V očích mnoha lidí je náboženství něčím cizím a zbytečným, nebo dokonce nebezpečným a škodlivým. V České republice je situace v oblasti religiozity specifická ve srovnání s jinými evropskými (především středoevropskými) státy, protože nejvíce lidí ve společnosti deklaruje, že je bez vyznání (zhruba 6 miliónů obyvatel). „*S jistým zjednodušením můžeme říci, že české země měly díky husitským válkám, třicetileté válce a komunistickému režimu složitou náboženskou historii.*“³ V České republice je všem poskytnuta náboženská svoboda, kterou vyjma celé řady mezinárodně právních smluv, zakládá především čl. 15 a 16 LZPS, který je normativně uvozen v odst. jedna: „*Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání je zaručena. Každý má právo změnit své náboženství nebo víru anebo být bez náboženského vyznání.*“.

---

² BOUČKOVÁ, P. a kol. *Antidiskriminační zákon. Komentář*. Praha. C: H. Beck, 2010, s. 95.

³ JANDOUREK, J. *Vzestup a pád moderního ateismu*. Praha: Grada Publishing, 2010, s. 73.

Česká republika je demokratickou zemí, ve které je charakteristickým jevem akcentování lidských a občanských práv, která v nich nejsou respektována z důvodu vnějších, nýbrž jsou součástí právního řádu České republiky.⁴ Jak uvádí Pikna, jedná se o právo stanovené jedině normativními akty vysoké právní síly, tedy zákony, jakož i úcta k jejich nedotknutelnosti. Koncept těchto práv je stanoven neodmyslitelnými atributy právního státu: „*Liberální stát už ze svého zásadního pojetí náboženské svobody, na rozdíl od vrchnostenského státu, nemůže poskytovat náboženskou svobodu jako milost, například na požádání.*“⁵

Tématem předkládané práce jsou „Ústavně právní podmínky a správní proces zrušení církve a náboženského spolku.“ Ze zadání je zřejmé, že práce představí náboženské právo v jeho ústavně právních souvislostech. Svoboda vyznání je v současné době pokládána za základní hodnotu demokracie, která je podstatou každé moderní společnosti. Náboženská práva jsou tak důležitou právní hodnotou každého demokratického státu, které vycházejí ze stejných základů a jak říká JUDr. Šimáčková (ústavní soudkyně): „Jednou z největších ochran fungování demokracie je dělba moci. Moci musí být od sebe oddělené. Aby to fungovalo, tak nestačí jen pravidla, ale je potřeba, aby je všichni hráči respektovali.“⁶

Z práce zjistíme, že mnohdy toto ústavně garantované právo se dostává do různých dílčích konfliktů. Právo plynoucí z jeho ochrany se mnohdy dostává do vzájemného střetu z důvodu ochrany demokratického státu. Pohled na náboženství se proměňuje neustále, neboť vznikají nová náboženská hnutí. Pokud tato náboženství mají základ v křesťanství (případně judaismu), nevidí v nich naše společnost žádný problém. Na druhé straně jsou pod dohledem nová náboženství, stejně tak jako náboženské společnosti, které jsou veřejnosti neznámé a s naší kulturou nekomunikují, či úplně nesouznějí. „*Pro někoho jsou nová náboženství ztělesněním všeho nebezpečného až deviantního v oblasti náboženských přesvědčení a praktik. Pro jiné jsou naopak fascinujícími ukázkami toho, jak člověk tvoří náboženské významy a přizpůsobuje svůj život tomu, aby mu jeho náboženská zkušenost dávala smysl.*“⁷ Jak vidíme, na náboženství se můžeme dívat z pohledu filozofického, sociologického a pochopitelně právního. Posledně zmíněný pohled bude centrem našeho zkoumání.

---

⁴ PIKNA, B. Systém ochrany základních práv v Evropské unii a jeho geneze. *Právník*. 2002, s. 141.

⁵ HRDINA, A. *Náboženská svoboda v právu České republiky*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, s. 43.

⁶ [online 03. 02. 2019]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/byznys/pravo-a-justice/absolutni-zakazy-by-ze-soudcu-udelaly-osoby-ve-sklenene-vezi-rika-ustavni-soudkyne-simackova.A190203_184022_in_byznys_pravo_ssu?

⁷ COWAN, D. E., BROMLEY, D. G. *Sekty a nová náboženství*. Praha: Grada, 2013, s. 11.

Práce je systematicky dělena do jednotlivých kapitol, podkapitol a oddílů a zaměří se na problematiku náboženské svobody v právním řádu České republiky.

V první kapitole Vás seznámím s nejdůležitějšími pojmy, které s tématem bezprostředně souvisí. Těmito pojmy jsou: základní práva, náboženství, náboženská svoboda včetně jejího dělení, výhrada svědomí a v neposlední řadě se zaměříme na vztah státu k náboženství.

Následně naváží kapitolami, které se budou věnovat církvím a náboženským společnostem včetně jejich ukotvení v českém právním řádu. Zde bude nejen vzpomenua Listina základních práv a svobod včetně zákona o církvích a náboženských společnostech, ale také omezení práva vykonávat náboženskou víru. Pochopitelně budou představeny jednotlivé ochrany základního práva na svobodnou víru.

Čtvrtá kapitola představí založení náboženského spolku a církve v souladu s příslušným zákonem o církvích. Zjistíme, že tyto právnické osoby jsou společenstvím osob, které spojuje vyznávání konkrétní náboženství víry. Pochopitelně vznikají schválením registrace, kterou podává přípravný výbor Ministerstvu kultury ČR.

Pátá kapitola se zaměří na naše ústřední téma, kterým je zrušení církve a zánik spolku. Na zrušení spolku se použije obecná soukromoprávní úprava, která se dotýká právních osob v souladu se zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Spolek lze zrušit dobrovolně nebo nuceně. Stejně tak církve mohou být zrušeny např. z vlastní vůle, z podnětu Ministerstva kultury ČR či po uplynutí doby, apod. Poslední kapitolou bude vybraná soudní judikatura.

Cílem práce je popsat *de lege lata* proces zrušení církve a náboženského spolku tak jak to umožňuje právní řád České republiky.

Předkládaná práce je zpracována převážně porovnávací metodou a s její pomocí bude popsán stav dané na základě odborné literatury, pramenů a odborných periodik.

1. Vymezení základních pojmů

Pokud chceme blíže zkoumat problematiku náboženského práva a náboženské svobody, je nezbytné vymezit hned na začátku základní pojmy, které s tématem souvisí. Náboženská svoboda patří v demokratických systémech k základním lidským právům. Z toho důvodu budou stěžejní pojmy věnovány tomuto okruhu právních otázek. Pro každou demokratickou společnost je charakteristickým jevem především akceptování lidských a občanských práv.

1.1 Základní práva

Základní práva a lidská práva jsou většinou ztotožňována. Mnozí autoři však základní práva chápou jako obecnou kategorii, lidská práva pak jako podkategorii základních práv. Právní teoretici hovoří o tzv. lidských právech v pravém, užším smyslu, tedy o právech zakotvených ve druhé hlavě zákona č. 2/1993 Sb., Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listiny“ nebo „LZPS“) a Úmluvě o lidských právech a základních svobodách. Další autoři vydělují z ústavních práv práva lidská a práva jiná.⁸

Lidská práva jsou základními, přirozenými právy člověka coby lidské bytosti. Jejich vymezení zároveň znamená postavení člověka v organizované společnosti. Kodex lidských práv je mimo jiné deklarován ústavními předpisy – v České republice, jak již bylo zmíněno, Listinou. Tato práva, svobody, resp. povinnosti vycházejí v demokratických systémech z přirozenoprávní presumpce, znamenající, že jistá bytostní, tj. tzv. přirozená práva jsou konkrétnímu člověku dána od přírody.⁹

Listina základních práv a svobod v čl. 5 stanoví, že každý je způsobilý mít práva. Aby však někdo mohl mít práva, musí být oním každým, neboli kterýmkoli právním subjektem (tedy sice kterýmkoli, ale právním subjektem, musí proto být nadán právní subjektivitou, jíž rozumíme právě způsobilost práva a povinnosti vůbec mít).¹⁰ Jako celek jsou základní práva **nezrušitelná, nepromlčitelná, nazadatelná a nezcizitelná**, dá se říci věčná.

„Nezadatelnost znamená, že subjekt nemůže tato práva postoupit, zadat, dát do zástavy na určitou dobu. Nezcizitelnost spočívá v tom, že je nelze převést za úplatu či darovat jinému. Nepromlčitelnost znamená, že nezaniká mlčením (neuplatněním nároku, nevyužitím v určité lhůtě). Jedinec ve vztahu ke státní moci o ně nemůže přijít, a ta se nemůže na promlčení odvolat. Nezrušitelnost dokumentuje to, že státní moc může základní práva a svobody jenom deklarovat, prohlásit, uznat (garantovat), ale nemůže je zrušit (prohlásit za neplatné). Co nelze objektivně zrušit, trvá věčně. Stát tato práva netvoří, nýbrž prohlašuje a garantuje. Na rozdíl od povinnosti je však člověk nemusí využít.“¹¹

---

⁸ MADLEŇÁKOVÁ, L. *Výhrada svědomí jako součást svobody myšlení, svědomí a náboženského vyznání*. Praha: Linde, 2010, s. 15.

⁹ MADAR, Z. a kol. *Slovník českého práva. I. díl*. Praha: Linde, 1995, s. 441.

¹⁰ KNAPP, V. Každý je způsobilý mít práva. *Právník* č. 2/1994, s. 101.

¹¹ GERLOCH, A., HŘEBEJK, J., ZOUBEK, V. *Ústavní systém ČR – základy českého ústavního práva*. 4. vydání. Praha: Prospektum, 2002, s. 347.

Pojmu základních práv je používáno jednak jako tzv. jádro lidských práv (klasické svobody, jež jsou vlastní samotné důstojnosti člověka) a jednak podle pramenů jejich zakotvení. V této souvislosti se můžeme setkat zejména s pojmem základních práv jako ústavně zaručených práv a svobod nebo naopak ve spojitosti s jejich regulací na úrovni mezinárodněprávní, totiž ve smyslu lidských práv a svobod, které zakotvují mezinárodní smlouvy a další normy mezinárodního práva. Je patrné, že základní práva v intencích ústavního práva se nemusí shodovat s jejich mezinárodněprávním obsahem, resp. jde o shodu pouze částečnou.

1.1.1 Rovnost, svoboda, spravedlnost

Rovnost je společenským ideálem svého druhu, ale není (jako mnoho jiných právních institutů) pojmem právním. J. Rousseau například otázku rovnosti nechápe v abstraktním a formálně právním smyslu, ale mnohem více jako faktickou vlastnost hmotného a duchovního života. Dokonce tvrdí, že **bez rovnosti není svobody** a že rovnost je stejně jako svoboda nezbytnou podmínkou dobrého zákonodárství.¹²

Rovnost v důstojnosti a právech je pro obyvatele (tedy nejen občany) České republiky zaručena v různé míře jak na úrovni národního, tak komunitárního a mezinárodního práva.¹³ **Vnímání principu rovnosti bývá spojeno s jinými hodnotami: vzděláním, zdravotní péčí, politickou participací a reprezentací, apod.** Rovnost je tak vždy nutně rovností v něčem, v určitém segmentu či určité problematice, poměřování vždy ve vztahu k nějakému dobru či břemenu v rámci společnosti. Rovnoprávnost je dle Klímy: „*specifickým vyjádřením pozice člověka jako subjektu práva, jenž má takto práva, oprávnění, názory, ale taktéž povinnosti.*“¹⁴ **Rovností nerozumíme rovnost každého s každým, nýbrž rovnost základního právního postavení, tj. požadavek aby právo bylo pro všechny stejné, aby bezdůvodně nezvýhodňovalo ani neznevýhodňovalo jedny před druhými.** Tato okolnost je jednou z těch, které hovoří pro zabezpečení stejných práv, v našem případě např. sexuálním menšinám stejně jako heterosexuálům.

---

¹² ROUSSEAU, J. J. *Rozpravy*. Praha: Svoboda, 1989, s. 259.

¹³ Srov. např. čl. 1 Všeobecné deklarace lidských práv, čl. 3 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech a Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech, čl. 14 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

¹⁴ KLÍMA, K. a kol. *Encyklopedie ústavního práva*. Praha: ASPI, 2007, s. 528.

Princip rovnosti se často dostává do konfliktu s jinými společenskými hodnotami. Tradičním a bohatě rozebíraným konfliktem je rozpor mezi svobodou a rovností. Může být vnímán jako osudový rozpor, kde rovnost a svoboda jsou nesourodými hodnotami. Rovnost bývá rovněž spojována se spravedlností. Nezbytnou podmínkou každé liberální společnosti je hlavně názorová pluralita a neustále oživované vědomí, že druzí jsou jiní než já a přitom jejich názory a promluvy mají z hlediska veřejného světa stejný a rovný význam. Tato myšlenka ovšem vůbec není nová a neváže se až k naší současné „postmoderní“ situaci. Na jejím základě se mohl například ustavit již na samém počátku moderní doby samotný princip formální rovnosti před zákonem jako jeden z konstitutivních principů liberálních společností a právního státu.

Tím, co činí postmoderní společnost i jedince liberálními je právě ochrana všeobecné plurality a respektování práva na odlišnost a jinakost.¹⁵

Svoboda je jeden z charakteristických rysů lidské bytosti. Vedle rozumu je to nejvyšší atribut člověka. Svoboda a rovnost jsou ústředními kategoriemi lidských a občanských práv.¹⁶ Proslulý teoretik svobody John Start Mill ve svém traktátu „O svobodě“ zdůraznil, že pouze ten národ (a podobně i jednotlivec) může mít svobodu, jestliže k ní dozrál. Jinak může nastat situace, že lidská práva budou člověka zajímat, jen když si něco nárokuje a nikoliv, např. když budou ostatní trpět bezprávím. Ostatně svoboda neznamená pouze situaci, kdy se člověk zbavuje určité závislosti, ale je i tím,co musí naplňovat. Jednou z možností jsou právě lidská práva.¹⁷

Chceme-li hovořit o svobodě, musíme si ujasnit co za svobodu pokládáme. Listina základních práv a svobod nám říká, že lidé jsou „*svobodní a rovní v důstojnosti i v právech*“.¹⁸ Lidsky řečeno, pojem svobody je stav jednat dle vlastní vůle zcela nezávisle na jakémkoliv vnějším donucení. Domnívám se, že každá rozumná lidská bytost je v morálním smyslu svobodná. Přesto dokáže brát zřetel na absolutní morální hodnotu a volit mezi dobrem a zlem. V právním slova smyslu se pojem svobody týká oblastí jako je svoboda pohybu, pobytu, projevu, svědomí, myšlení, náboženství, názoru a vyjádření, svoboda plánování si života, v neposlední řadě také svobody shromažďování.

---

¹⁵ PŘIBÁŇ, J. *Hranice práva a tolerance*. Praha: SLON, 1997, s. 30.

¹⁶ BOBEK M., BUČKOVÁ, P., KUHN, Z.(eds): *Rovnost a diskriminace*. Praha: C.H.Beck, 2007, s.3 -4, 7.

¹⁷ KUBA, J. *Filosofie lidských práv a právo*. Plzeň: Právnická fakulta ZČU Plzeň, 1999, s. 3.

¹⁸ Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

Tato svoboda je neomezena nikým a ničím, za předpokladu, že neporušuje zákon: „Soužití lidí coby kooperativních bytostí, kteří mohou přežít pouze ve vzájemné symbióze vyžaduje na jedné straně respektování (rovné) důstojnosti člověka a s ní spjaté svobody autonomní lidské bytosti, na straně druhé nezbytné je dosáhnout sladěné svobody jedince s identickými svobodami ostatních. Svoboda neslučitelná se stejnou svobodou všech je bez jakéhokoliv praktického významu, nebo řečeno ještě jinak, svobodou není.“¹⁹ Na tomto místě je zajisté nutno vzpomenout rovněž základy teorie práva, které říkají, že tam, kde začíná právo (svoboda) jednoho, tam končí právo (svoboda) druhého. Pokud by došlo k porušení tohoto základního etického kodexu, došlo by už k násilí či k rozporu s dobrými mravy nebo nespravedlnosti.

Spravedlnost je podle Aleše Gerlocha nejobecnější právní hodnotou, formálním účelem práva: „Za rovných podmínek, rovná práva a povinnosti. Z toho vyplývá elementární vodítko rozhodování, tedy: *“de similibus idem est iudicandum.”* Právo a spravedlnost spolu úzce souvisí. Spravedlnost je ve formálním smyslu hodnotou *sui generis* (je nejobecnější z právních principů).²⁰

1.2 Pojem náboženství

Pojem „náboženství“ není zdaleka vyhraněný a pokusy o jeho teoretické vymezení jsou námětem rozsáhlé odborné literatury, která tento výraz charakterizuje různým způsobem. Každý autor se na problematiku dívá dle svého pohledu a úhlu. Právní vymezení pojmu však neexistuje. V předběžném vymezení můžeme náboženství charakterizovat jako jednu z forem vědomého vztahování člověka k celku světa. „Náboženství usiluje o celostní výklad světa a postavení člověka v něm a jako takové je neodmyslitelně spjata s lidským bytím.“²¹

---

¹⁹ HANUŠ, L. K postulátu morální argumentace v právu. *Časopis pro právní vědu a praxi*, č. 1/2009, ročník XVII., s. 33.

²⁰ BOGUSZAK, J., ČAPEK, J., GERLOCH, A. *Teorie práva*. 2. vydání. Praha: Aspi, 2004, s. 277-278.

²¹ HEJNA, D. *Náboženství a společnost. Věda o náboženství a její historické kořeny*. Praha: Grada, 2010, s. 9.

Vymezení náboženství nalezneme v řadě pramenů. Religionisté se většinou už dávno smířili s tím, že nedojdou k jedné všeobecně závazné definici náboženství. Například Fromm uvozuje náboženství následujícím způsobem: „náboženství je jakýkoli systém myšlení a jednání, sdílený nějakou skupinou, systémem, který dává jedinci orientační rámec a objekt uctívání.“²² Uvedená definice usuzuje, že žádný člověk nemůže žít bez náboženství. Každý člověk potřebuje cítit nějaké hodnoty, kterým věří. Tudíž každý z nás vyznává nějaké náboženství, neboli můžeme říci Systém, či „hodnotový žebříček“, podle kterého se řídíme, dle kterého posuzujeme jednotlivé okolnosti, jenž nás v životě potkávají.

Jiná definice pojednává o „jakousi konečnou „tajenku“ nekonečně spletené křížovky, v níž zbývá vyluštit ještě přemnoho nezodpovězených otázek“, jak uvedl Halík.²³ Lze tedy říci, že definice náboženství je nejednotná. V širším slova smyslu představuje náboženství vědomé vztahování se člověka k nadpřirozeným silám (náboženství, magie, animismus atd.). V užším slova smyslu představuje náboženství „vztah, jenž má člověk k Bohu a který se v historii konkretizoval ve věroučných systémech a kultovních a obřadních úkonech“.²⁴

Je zcela patrné, že pro věřícího člověka představuje náboženství nejvyšší hodnotu, ateista si myslí, že náboženství je produktem lidského myšlení, ale nepochybně i ateista má svůj názor, podle kterého se řídí, dle kterého posuzuje věci, které se dějí v jeho okolí.

Je zřejmé, že i v době u nás převládajícího ateismu je náboženství jedním z hojně diskutovaných témat a existuje řada různých teorií náboženství, stejně jako tomu bylo v minulosti. Což samo o sobě dokazuje, že toto téma vzbuzuje jisté „vášně“ ve veřejné diskuzi, neboť nepochybně, pokud by toto téma bylo nezajímavé, veřejná diskuzce by tomuto tématu nevěnovala žádnou pozornost. Vždyť už samo slovo náboženství obsahuje určitou teoretickou základnu. Není se proto čemu divit, že v průběhu času se problematice věnovala velká část myslitelů.

K. Marx chápe tento fenomén jako pacifikační místo, jenž umrtvuje pocit bolesti a odcizení utlačovaných lidí. Dle jeho názoru jim zároveň náboženství zabraňuje, aby se svými životy něco udělali, protože zodpovědnost spočívá na bytosti stojící mimo dějiny.²⁵

E. Durkheim, jehož sociologická definice chápe náboženství jako soubor přesvědčení a praktik, který jedincům umožňuje vytvořit sdílenou společenskou identitu.

---

²² FROMM, Erich. *Psychoanalýza a náboženství*. Praha: AURORA, 2003, s. 31.

²³ HALÍK, T. *Prolínání světů*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006. s. 17-18.

²⁴ PETROSILLO, P. *Křesťanství od A do Z*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998. s. 133.

²⁵ PARTRIDGE, CH. *Lexikon světových náboženství*. Praha. Slovart, 2006, s. 12.

Kritik náboženství S. Freud připodobňuje náboženství prostřednictvím svých psychologických výzkumů k tomu, jakým způsobem dávají sny průchod lidským antisociálním úzkostem, aniž by to ohrozilo jejich místo ve společnosti.

Sociální a historické vědy nejčastěji vnímají náboženství jako daný, samostatný a svébytný sociální jev, v zásadě jednoznačně určitelný orientací na interakci člověka s posvátnem.²⁶ Antropologie přistupuje k náboženství jako k jednomu aspektu kultury.²⁷

V různosti definic považujeme za zdařilý sociologický pohled. Velký sociologický slovník definuje náboženství v obecném smyslu jako vztah člověka k tomu co jej přesahuje: „*Je to pocit, kdy člověk věří, že vedle reálného světa, ve kterém žije, existuje ještě svět jiný, nadpřirozený, v němž figurují nadpřirozené entity a mocnosti. Součástí náboženství je i víra v to, že je pro člověka tento nadpřirozený svět potřebný a je na něm jistým způsobem závislý.*“²⁸

Český sociolog Jandourek výstižně považuje náboženství coby „*souhrn přesvědčení, postojů, symbolů a praktik založených na ideji posvátného a sjednocujících příslušníky náboženské komunity.*“²⁹ Náboženství dříve žila v bezpečné izolaci daleko od sebe, a proto se setkávala pouze výjimečně ve válkách či výbojích. Nyní je situace odlišná, neboť tyto nyní žijí těsně vedle sebe.

Horyna na uvedené upozorňuje takto: „*Nemálo současných krvavých konfliktů (...) je doprovázeno a spoluzapříčiněno náboženskými rozpory a nevraživostí. Na nich je tragické, a v tom jsou dnešní spory zcela analogické historii, že se vedou v zajetí přesvědčení o vlastní výlučnosti a náboženském exkluzivismu, který se zdál být překonán výsledky rozumového poznání (...). V tomto ohledu se dokonce nabízí domněnka, že problémem současného světa není mravní marasmus, plynoucí z rozsáhlé sekularizace a moderního relativismu, ale naopak hluboce konfrontační jevy v samotných náboženstvích(...).*“³⁰

---

²⁶ HAVELKA, M. a kol. *Víra, kultura a společnost. Náboženské kultury v českých zemích 19. a 20. století.* Praha: Univerzita Karlova, 2012, s. 13.

²⁷ PARTRIDGE, CH. *Lexikon světových náboženství.* Praha: Slovart, 2006, s. 12 – 13, 19.

²⁸ *Velký sociologický slovník. I. díl.* Praha: Karolinum, 1996, s. 659.

²⁹ JANDOUREK, J. *Průvodce sociologií.* Praha: Grada, 2008, s. 67.

³⁰ HORYNA, B. *Úvod do religionistiky.* Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1994, s. 13. ISBN

V posledních desetiletích se objevují nové formy, které lze považovat rovněž za náboženství. „*Jde o alternativní způsoby léčby, psychoterapii, hlubinnou ekologii, holotropní dýchání,*“³¹ apod. Vzhledem k zadání naší práce se těmto novým druhům náboženství více věnovat nebudeme.

Jak vidíme, najít platnou definici není možné.

1.3 Náboženská svoboda

Hendrych zmiňuje, že: „*náboženská svoboda je jako základní lidské právo, resp. svoboda, garantována Listinou a některými mezinárodními smlouvami, zejm. Mezinárodním paktem o občanských a politických právech (č. 120/1976 Sb.), podle kterého má každý právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženství; toto právo zahrnuje v sobě svobodu vyznávat nebo přijmout náboženství nebo víru podle vlastní volby a svobodu projevat náboženství nebo víru sám nebo společně s jinými, ať veřejně, nebo soukromě, prováděním náboženských úkonů, bohoslužbou, zachováváním obřadů a vyučováním.*“³²

Svoboda myšlení, svědomí a náboženství je základní svobodou. Madleňáková dokonce zmiňuje, že je svobodou svobod, z které: „*mnoho jiných svobod vychází a kdyby neexistovala, jiné svobody by byly bezpředmětné. Řadíme ji mezi základní lidská práva*“³³

Náboženská svoboda obsahuje souhrn myšlení, názorů a hodnod v oblasti morálky, filosofie či světového názoru. Uvedená oblast zasahuje do svobody soukromí a proto je této svobodě zajištěna ochrana. Svoboda myšlení, svědomí a náboženství představuje „*svobodu a důstojnost člověka v oblasti duchovní a duševní.*“³⁴ Tato svoboda je lidským právem, právem přirozeným, nezadatelným, nezcizitelným a nezrušitelným.

Dle nálezů Ústavního soudu mají tato práva „*absolutní charakter v tom smyslu, že nikdo nemůže být podroben takovému opatření, jehož cílem je změna procesu a způsobu myšlení, nikoho nelze nutit, aby změnil svoje myšlení, náboženské vyznání a víru. Při jejich ochraně se jedná o respektování „vnitřního“ rozměru těchto práv, který vylučuje jakýkoliv nátlak nebo ovlivňování myšlení, svědomí a náboženského vyznání. Tato práva v důsledku jejich absolutního charakteru není proto možné omezovat zákonem.*“³⁵

³¹ PARTRIDGE, CH. *Lexikon světových náboženství*. Praha. Slovart, 2006, s. 25.

³² HENDRYCH, D. A kol. *Právní slovník*. 3. vydání. Praha. C. H. Beck. 2009.

³³ MADLEŇÁKOVÁ, L. *Výhrada svědomí jako součást svobody myšlení, svědomí a náboženského vyznání*. Praha: Linde, 2010, s. 35.

³⁴ PAVLÍČEK, V. a kol. *Ústavní právo a státověda. II. díl, část 2*. Praha: Linde, 2004, s. 113.

³⁵ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 2. 6. 1999, č. 151/1999 Sb.

Další nález Ústavního soudu upřesňuje, že veřejné projevy myšlení, svědomí a náboženského vyznání nebo víry však podle Listiny nepožívají absolutní volnost projevu jejich nositelů a výkon těchto práv je podřízen potřebám demokratické společnosti a tedy připouští se proto jejich omezení.³⁶ Z výkladu svobody náboženství lze rovněž vyložit, že tato v sobě zahrnují také svobodu nevyznávat náboženství žádné, tedy tzv. negativní svobodu náboženství – svobodu od náboženství.³⁷

Náhled na náboženskou svobodu se odlišuje v řadě zemí.³⁸ Náboženská svoboda představuje jeden z nejvýznamnějších komplexů subjektivních práv každého člověka. Prvotně a historicky nejdříve začala ochrana náboženské svobody v mezinárodním prostředí díky ochraně tzv. náboženských menšin. Jako příklad je vhodné vzpomenout protestanty a katolíky v Evropě, případně přístup k židům v Evropě nebo křesťany v Turecku, apod. Tyto skupiny bývají velmi dobře organizovány. Problém však nastává, pokud některé dominantní církve pohlíží na nové náboženské skupiny zcela netolerantně. Považují je za nebezpečné sekty a kulty (např. ruská ortodoxní církev a řecko-katolická církev, případně některé formy Islámské víry).

Mezinárodní právo zajistilo, že žádný stát ani mezinárodní organizace nemohou popřít minoritní ochranu skupinám, které se vyznačují specifickými náboženskými praktikami, pokud jejich výkonem není zasahováno do jiných základních lidských práv a svobod, nebo to není v rozporu s právním řádem státu. Někdy se může dokonce stát, že nevěřící jsou v menšinovém postavení. Ovšem ani v tomto případě nesmí být ze samotného pojmu nediskriminace činěn rozdíl proto, že je někdo ateistou. S jejich právy a zájmy by mělo být vždy zacházeno stejným způsobem jako s těmi, kteří jsou věřící.³⁹

Pojem náboženské svobody je velmi těžko definovatelný. Jak říká Spratek: „*Obsah náboženské svobody je velmi obtížné vymezit, zvláště pak ve vztahu k jiným lidským právům a svobodám. Náboženská svoboda bývá více chápána intuitivně, právní normy i právní literatura se zabývají hlavně explikací náboženské svobody, protože její definiční ohraničení není bezproblémové.*“⁴⁰

---

³⁶ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 2. 6. 1999, sp. zn. Pl. ÚS 18/98.

³⁷ MADLEŇÁKOVÁ, L. *Výhrada svědomí jako součást svobody myšlení, svědomí a náboženského vyznání*. Praha: Linde, 2010, s. 37 – 38.

³⁸ HRDINA, I. A. *Náboženská svoboda v právu České republiky*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, s. 57.

³⁹ FOREJTOVÁ, M. *Mezinárodní právní ochrana menšin*. Plzeň: ZČU, 2002, s. 18 – 19.

⁴⁰ SPRATEK, D. *Evropská ochrana náboženské svobody*. Brno: L. Marek, 2008. s. 16

Jak již bylo zmíněno, svoboda vyznání je jedním ze základních lidských práv a svobod, která spolu se svobodou svědomí a myšlení, představuje duševní svobodu člověka. Tato svoboda je velmi úzce spjata se svobodou člověka v důstojnosti a duchovní sféře. Náboženská svoboda představuje jeden z nejvýznamějších komplexů subjektivních práv každého člověka. Cíkevní koncil pak uvádí, že *„právo na náboženskou svobodu je přímo založeno na důstojnosti lidské osoby, jak nám ji dává poznat zjevené Boží slovo i sám rozum. Nikoli na neexistující rovnosti náboženství a kulturních systémů.“*⁴¹

Pojem náboženské svobody však můžeme hledat i v pozitivních právních úpravách, a to sice z mezinárodních dohodách o lidských právech, inspirovaných Všeobecnou deklarací lidských práv z roku 1948.

Míra náboženské svobody je zpravidla závislá na úrovni demokracie a zachování lidských práv v dané zemi. Svoboda vyznání je velmi komplexním fenoménem. Právě z ustanovení Všeobecné deklarace lidských práv můžeme dovodit: *„právo mít náboženství, změnit jej, projevit jej a sdružit se k jeho projevu. V důsledku této skutečnosti se v odborné literatuře vedle výrazů „svoboda vyznání“ nebo „náboženská svoboda“ (religion liberty) užívá ve shodném významu sousloví „náboženská lidská práva“ (religion human rights)“.*⁴²

1.3.1 Dělení náboženské svobody

Svobodu vyznání lze dělit na pozitivní a negativní. Tradičně se však náboženská svoboda dělí na dvě složky. Jednou z nich je svoboda mít své vnitřní přesvědčení a druhá je svobodou toto přesvědčení projevit navenek.⁴³ Víru lze považovat za součást chráněné sféry vnitřní svobody jednotlivců nebo komunit, do níž je státu zapovězeno vstupovat (tzv. status negativus).⁴⁴

---

⁴¹ HRDINA, A. *Náboženská svoboda v právu České republiky*. Praha. Eurolex Bohemia. 2004, s. 45.

⁴² WOOD, Jame E. *An Apologia For Religious Human Rights*. IN: *Religious Human Rights in Global Perspective*. Vol. 2. Religious Perspectives. Hague: Martinus Nijhoff Publishers, 1996, s. 455

⁴³ SPRATEK, D. *Evropská ochrana náboženské svobody*. Brno: L. Marek, 2008, s. 16

⁴⁴ HRDINA, A. *Náboženská svoboda v právu České republiky*. Praha. Eurolex Bohemia. 2004, s. 95.

Uvedené rozdělení uznal i Ústavní soud České republiky v nálezu sp. zn. PL ÚS 6/02. Ústavní soud se zmiňuje následujícím způsobem: „náboženskou svobodu lze zásadně vymezit především jako *forum internum* (čl. 15 odst. 1 Listiny), tzn. jako svobodu každého vyznávat určité náboženství a víru, do níž není možno ze strany třetích osob a zejména veřejné moci zasahovat. Jde o tzv. *status negativus, resp. libertatis* (G. Jellinek), charakteristický vymezením svobodného prostoru jedince, do něhož veřejná moc nemůže vstupovat.“⁴⁵

Ústavní soud České republiky se rovněž zabýval právem projevit své náboženské přesvědčení.⁴⁶

Jen velmi těžko vytyčíme hranici mezi vnitřním přesvědčením a právem toto přesvědčení projevovat navenek. Vnitřní a vnější svobodu nelze navzájem od sebe oddělit. Domníváme se však, že ochrana vnitřní náboženské svobody je prioritou. Uvedené tvrzení je položeno na současném právním řádu, který vnitřní svobodu ochraňuje ve svých normách.⁴⁷ Demonstrativní výčet nám pomůže objasnit šíři a oprávnění, ve kterých je vyjádřena náboženská svoboda. Jedná se zejména o:

- svobodu vzniku náboženských institucí,
- svobodu a meze aktivit náboženských institucí,
- svobodu zrušit náboženskou instituci jejím vnitřním předpisem,
- svobodu vyznání,
- svobodu jednotlivce při vstupu do náboženské instituce,
- expresivní svoboda (svoboda aktivně se účastnit života instituce a svobody tvořit myšlenkové proudy v rámci náboženské instituce),
- svoboda odělit se od náboženské instituce.⁴⁸

Výše uvedené svobody bychom mohli dále dělit. Vzhledem k rozsahu mé práce však k tomuto nepřistupuji.

Náboženská svoboda je postavena na rovnosti a zákazu diskriminace mezi nimi. Uvedený pojem se v historii vyvíjel, neboť v historii trvalo celá staletí, než získalo v právních rádech své dnešní postavení. Dnes můžeme říct, že spory mezi křesťanskými organizacemi přispěly k ustálení práva na svobodu vyznání jako základního lidského práva.

---

⁴⁵ Nález Ústavního soudu 6/02, ASPI

⁴⁶ Nález Ústavního soudu III. ÚS 495/03, ASPI

⁴⁷ SPRATEK, D. *Evropská ochrana náboženské svobody*. Brno: L. Marek, 2008, s. 16.

⁴⁸ LAMPARTER, M. *Církev a stát*. In Sborník příspěvků z 5. ročníku konference. Brno: MU Brno, 2000, s. 37.

1.3.2 Forum internum

Forum internum je považováno za oblast osobních přesvědčení a náboženského vyznání. Tato oblast je s pochopitelných důvodů chráněna právními normami. Je chráněno jednání, které je úzce spojeno s těmito úkony – jako například provádění náboženských rituálů a obřadů v obecně uznávané podobě. Z ochrany v této soukromé sféře však automaticky nevyplývá opačné právo chovat se podle vlastního náboženského přesvědčení ve veřejné podobě. (forum externum).⁴⁹

V praxi je však ochrana poskytována poněkud širším způsobem, vztahuje se rovněž na nebezpečí indoktrinace, která vyplývá z povinností ukládaných státem, které jsou v rozporu s vnitřním přesvědčením jednotlivce.⁵⁰ Typicky se jedná o povinnost očkování dané státem.

Nežádoucí chování ze strany státu musí dojít v souvislosti nejen s náboženskou svobodou projevu, ale samotným právem mít náboženskou víru a přesvědčení. Po porovnání související judikatury dospějeme k názoru, že aby byl shledán zásah do fora interna, musí stát jednat opravdu represivně.⁵¹ Právo projevovat svou náboženskou svobodu společně s jinými je považováno za jeden z klíčových aspektů svobody náboženství (forum externum). Právo jednotlivce na náboženství je v celku nezpochybnitelné. Méně jasná je však otázka práva na formální náboženství v zemích, které mají systém rozlišující mezi uznanými a neuznanými náboženskými subjekty.⁵²

Orgány Evropské unie a jednotlivé členské státy⁵³ nejsou jednotné ve výčtu toho, co veřejné projevení svobody náboženství (forum externum). Obecně sem můžeme zařadit úkony kolem bohoslužby, vzdělávání, držení bohoslužeb a vykonávání obřadů. Tento výčet poukazuje na skutečnost, že je velká neochota orgánů přiznat jakákoli jiná (nová) práva. Větší rozsah je ponechán pojmu provádění náboženských úkonů.

Forum internum je formováno absolutním právem, které nelze omezit.

---

⁴⁹ C. v. Spojené království, stížnost £. 10358/83 (1983); odst. 3, Porter v. Spojené království, stížnost £. 15814/02 (2003). Evans, Religious Liberty and International Law in Europe, 1. kapitola.

⁵⁰ Evans, Freedom of Religion under the ECHR, s. 7273. Evans, Religious Liberty and International Law in Europe, 1. kapitola.

⁵¹ Evans, Freedom of Religion under the ECHR, s. 78.

⁵² X. Rakousko, stížnost £. 8652/79 (1981). Evans, Freedom of Religion under the ECHR, s. 104.

⁵³ Pozn. ESLP a Rada Evropy

1.3.3 Forum externum

S vnitřním přesvědčením člověka je úzce spjato forum externum, nebo-li svobodou projevit toto své přesvědčení externě. Právo svobodně projevovat své náboženství nebo víru umožňuje člověku žít dle vlastního přesvědčení. Uvedené je umožněno článkem 16 odst. 1 Listiny,⁵⁴ kdy zákon rozeznává čtyři druhy projevu náboženství, a to – bohoslužbou, vyučováním, náboženskými úkony a zachováním obřadu.

Bohoslužba představuje dle Pavlíčka uctívání boha, případně bohů. Pod bohoslužbu nelze zařadit například uctívání d'ábla (tedy nadpřirozených bytostí).⁵⁵ Vyučováním rozumíme jakoukoliv činnost, která působí na člověka s úmyslem předat mu informace o určitém náboženství či víře. Právní řád naší země rozlišuje tři roviny náboženských vzdělávacích aktivit.⁵⁶ Zejména jde o právo registrovaných náboženských společností: „vyučovat a vychovávat své duchovní i laické pracovníky ve vlastních školách a jiných zařízeních“⁵⁷. A další dvě práva, která umožňují registrovaným náboženským společnostem zřizovat vlastní školy⁵⁸ poskytující všeobecné vzdělání či vyučovat náboženství na veřejných školách.⁵⁹

Obecným a těžce uchopitelným je pojem „náboženské úkony“, které Jager definuje jako „celou řadu projevů a činností založených na náboženském přesvědčení, ať již v rámci náboženských obřadů či odděleně od nich“.⁶⁰ Uvedený pojem judikoval i ESLP. K posouzení, zda lze určitý projev podřadit pod tento výraz, užívá ESLP v tzv. Arrowsmith test, který byl prvně použit ve zprávě ESLP ve věci Arrowsmith proti Spojenému království.⁶¹ Šlo o případ stěžovatelky Arrowsmith, jež byla odsouzena za distribuci letáků, které vybízely vojáky, aby nesloužili v Severním Irsku.

---

⁵⁴ Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

⁵⁵ PAVLÍČEK, V. a kol. *Ústavní právo a státověda*. III. Díl. Ústavní právo České republiky. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2015. s. 567.

⁵⁶ WÁGNEROVÁ, E. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha. Wolters Kluwer. 2012. s. 398.

⁵⁷ §6 odst. 2 písm. a) zákona o církevních a náboženských společnostech

⁵⁸ §7 odst. 1 písm. d) zákona o církevních a náboženských společnostech

⁵⁹ §7 odst. 1 písm. a) zákona o církevních a náboženských společnostech

⁶⁰ JAGER, P., článek 16. IN WÁGNEROVÁ, E. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha. Wolters Kluwer. 2012. s. 398.

⁶¹ Zpráva EKLP ve věci Arrowsmith proti Spojenému království ze dne 12. října 1978, stížnost dne 12. října 1978, stížnost č. 7050/75

Stěžovatelka namítala, že její jednání bylo projevem jejího pacifistického přesvědčení, a proto požívá ochrany podle článku 9 EÚLP. Soud judikoval, že „*pod pojem praktikování nelze zahrnout každé jednání, které je motivováno či ovlivněno náboženstvím nebo vírou*“.⁶² Aby mohlo být posuzované jednání zařazeno do této kategorie, musí být k danému projevu víry nebo náboženství nezbytné. Toto v uvedeném případě stěžovatelky neplatilo.

Článek 16 Listiny zdůrazňuje, že právo svobodně se projevovat může jednotlivec realizovat sám nebo společně s jinými.⁶³

Forum externum lze za určitých podmínek omezit zákonem.

1.3.4 Výhrada svědomí

Pro některé jednotlivce (věřící) je diktát náboženství nebo svědomí absolutní. Tito lidé následují normy svého náboženství nebo přesvědčení a neohlížejí se na to, zda-li porušují zákon či nikoli. Svědomí je vnitřním „vykřičníkem“ v člověku, které mu prikazuje jednat nebo nejednat určitým způsobem. Svědomí můžeme definovat jako „*dynamický imperativ chování člověka opírající se o určitý normativní systém tvořící personální přesvědčení*“.⁶⁴

Samotný koncept výhrady svědomí lze charakterizovat jako souhrn tří ústavních principů – náboženské svobody, rovnosti všech osob a náboženské neutrality státu.⁶⁵ Výhradu svědomí můžeme definovat jako: „*odmítnutí splnit povinnost, jejíž vykonání vyžadují úřední orgány nebo právní normy, s odvoláním se na požadavek svědomí, přičítají se vykonání dané činnosti, přičemž odmítnutí chce podtrhnout nadřazenost morálního zákona nad právním*“.⁶⁶

Prvním znakem charakterizujícím výhradu je skutečnost, že osoba uplatňující výhradu se nachází ve vážném vnitřním konfliktu. Druhým znakem je enormní potencionální spektrum výhrad svědomí.

---

⁶² Zpráva EKLP ve věci Arrowsmith proti Spojenému království ze dne 12. října 1978, stížnost dne 12. října 1978, stížnost č. 7050/75

⁶³ Zákon č. 2/1993 Sb., Listiny základních práv a svobod

⁶⁴ MADLEŇÁKOVÁ, L. *Výhrada svědomí jako součást svobody myšlení, svědomí a náboženského vyznání*. Praktická příručka. Praha: Linde. 2010. s. 64.

⁶⁵ MARTÍNKOVÁ, J. *Náboženské výjimky*. Bratislava. Ústav pre vzťahy štátu a cirkví. 2004. s. 55.

⁶⁶ MADLEŇÁKOVÁ, L. *Výhrada svědomí jako součást svobody myšlení, svědomí a náboženského vyznání*. Praktická příručka. Praha: Linde. 2010. s. 65.

Výhrada svědomí je zahrnuta do pozitivního práva a dělíme ji na *contra legem* a chování *sekundum et intra legem*. O první případ se jedná tehdy, kdy chování v souladu se svědomím bude znamenat porušení normy pozitivního práva a za toto porušení bude následovat sankce, zpravidla trestněprávního charakteru. Chování *sekundum et intra legem* bude situací, kdy výhrada bude akceptovatelným jevem, chování umožněným, nikoli však chováním právem vyžadovaným.

Prvním znakem výhrady svědomí je, že jednotlivec jedná ne v souladu se zákonem – neřídí se normou v něm obsaženou. Pro právní stát je však neudržitelný stav, kdy by jeho občané nedodržovali právní normy. Dle Madleňákové je důležité uvědomit si dva momenty:

- rozpor mezi svědomím a vykonáním určité povinnosti musí být dostatečně silný a musí pramenit z přesvědčení nebo náboženství toho, kdo uplatňuje výhradu,
- společnost musí být ochotna takovou výhradu tolerovat, nesmí proto jít o výhradu, která je v rozporu se základními hodnotami většinové společnosti.⁶⁷

V praxi se například Ústavní soud zabýval výhradou k vojenské službě.⁶⁸ Soud v daném případě konstatuje, že vycházel z ustanovení článku 15 odst. 1 Listiny, které každému zaručuje svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání. Tato práva mají absolutní charakter v takovém smyslu, že nikdo nemůže být podroben takovému opatření, jehož cílem je změna procesu a způsobu myšlení, nikoho nelze nutit, aby změnil svoje myšlení, náboženské vyznání či víru.

V uvedeném případě Ústavní soud konstatoval, že výhrada vůči vojenské službě má vnitřní rozměr a je takto neomezená zákonem. Vnitřní rozměr je zakotven v již zmíněném článku 15 LZPS. Dále soud uvedl, že: *„právo nevykonávat vojenskou službu, pokud je v rozporu se svědomím nebo náboženským vyznáním, je začleněno v článku 15 odst. 3 LZPS, pak podle názoru Ústavního soudu nelze k posuzování tohoto práva přistupovat jinak, než jak je uvedeno výše“*.⁶⁹

---

⁶⁷ MADLEŇÁKOVÁ, L. *Výhrada svědomí jako součást svobody myšlení, svědomí a náboženského vyznání. Praktická příručka*. Praha: Linde. 2010. s. 70.

⁶⁸ NÁLEZ Ústavního soudu ze dne 2. 6. 1999, sp. zn. Pl ÚS 18/98

⁶⁹ NÁLEZ Ústavního soudu ze dne 2. 6. 1999, sp. zn. Pl ÚS 18/98

Závěrem soudu je však konstatováno, že: „*právo odmítnout vojenskou službu pro rozpor se svědomím nebo náboženským vyznáním je projevem práva na svobodu myšlení, svědomí, náboženského vyznání a víry, včetně práva na vojenskou službu, a jako vnější projev může být omezeno v souladu s obecnými principy zakotvenými Ústavou a Listinou*“.⁷⁰

Výhrada svědomí je patrná například u výhrady pacientů, výhrady lékařů, tj. výhrada svědomí uplatňována zdravotníky má svůj základ rovněž v ustanovení § 15 odst. 1 Listiny. Rovněž § 50 odst. 2 zákona o zdravotních službách zakotvuje „*možnost odmítnout poskytnutí zdravotních služeb pacientovi v případě, že by jejich poskytnutí odporovalo jeho svědomí nebo náboženskému vyznání*“.⁷¹ Musí však o tomhle informovat poskytovatele zdravotních služeb, který zajistí pacientovi jiného zdravotnického pracovníka. Výhradu svědomí však nemůže zdravotník uplatnit v případě, že by tím vážně ohrozil zdraví, či život pacienta. K nejčastějším případům dochází v oblasti přerušování těhotenství, sterilizace, umělého oplodnění či předepisování antikoncepce.⁷²

K problematice odmítnutí poskytování zdravotních služeb pro rozpor se svědomím nebo náboženským vyznáním se vyjádřil také Ústavní soud.⁷³ V uvedeném případě soud rozhodl o zrušení § 50 zákona o zdravotnických službách avšak navrhovatelé přímo neurčili rozpor s právní normou. Ústavní soud pak konstatoval: „*že neposkytnutím péče by mohli být pacienti vystaveni riziku poškození zdraví, hodnotí Ústavní soud jako námitku nesouladu podle článku 31 Listiny*“.⁷⁴

Dále ústavní soud uvádí, že „*z článku 31 Listiny vyplývá obecná povinnost státu zabezpečit poskytování zdravotní péče občanům, což však neznamená, že každý zdravotní pracovník musí bez ohledu na své svědomí nebo náboženské přesvědčení, resp. hodnoty, které vyznává, vždy poskytnout jakoukoliv zdravotní péči. Z hlediska předmětného práva totiž není podstatné, který zdravotní personál tuto službu poskytne, nýbrž to, aby k jejímu poskytnutí došlo*“.⁷⁵

---

⁷⁰ NÁLEZ Ústavního soudu ze dne 2. 6. 1999, sp. zn. Pl. ÚS 18/98

⁷¹ Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách

⁷² MADLEŇÁKOVÁ, L.: Výhrada svědomí jako součást svobody myšlení, svědomí a náboženského vyznání. Praktická příručka. Praha: Linde. 2010. s. 85.

⁷³ Nález Ústavního soudu ze dne 27. listopadu 2012, sp. zn. Pl. ÚS 1/12, publikován pod č. 437/2012

⁷⁴ Tamtéž

⁷⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 27. listopadu 2012, sp. zn. Pl. ÚS 1/12, publikován pod č. 437/2012

1.3.5 Vztah státu a náboženství

Vztahy mezi státy a náboženskými společnostmi (církvemi) se obecně zabývá konfesní právo. Různí autoři uvádějí různé počty modelů vzájemného fungování těchto entit, kde se modely mezi sebou liší právě podobou vzájemných vztahů a to od splynutí v jeden celek s neakceptací jiných variant, přes splynutí v jeden celek s akceptací jiných variant, vzájemným oddělením se vzájemným respektem, či despektem, končícím až tím, že stát „de facto“ vlastní ideologie povyšuje na náboženství. Pro příklad uvádím jedno z mnoha používaných dělení níže, ovšem nutno podotknout, že i toto dělení, je jen názorné a bylo možné použít celou řadu jiných, možná i lepší dělení, které by možná i lépe popsali možné dělení vzájemných vztahů jednotlivých přístupů konkrétních států a jejich různých náboženství.

Konfesijní stát je takový, v němž nositelé veřejné moci dávají přednost jednomu náboženství nebo jednomu směru určitého náboženství. Stoupenci jiných náboženství jsou buď zcela vyloučeni ze společnosti a pronásledováni, nebo jsou tolerováni. Mezi takové státy patřily středověké evropské státy a v pozdější době státy se státní církví nebo náboženstvím (muslimské státy, donedávna skandinávské státy).⁷⁶

Sekulární státy se podle míry spolupráce dělí na odlukové a kooperativní. U nás se heslo o odluce církve od státu objevilo v 80. letech minulého století jako reakce na šikanování církve. V některých zemích odluka prosazovala okrajové postavení církve (Francie a USA). V kooperativních demokratických státech nové doby není společnost ovlivňována jednou církví, jedním náboženstvím. Máme co činit se světským státem, konfesijně neutrálním. Stát přistupuje ke všem uznaným náboženstvím stejně. Působení církví je směřováno nejen na členy těchto společenství, ale také na další občany. Církev kladou důraz na rodinu, péči o slabé a nemocné, na občanskou integritu, a tak jsou prospěšné státu a všem lidem.⁷⁷

---

⁷⁶ TRETERA, Jirí Rajmund. Stát a církev v ČR. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-707-4. S. 13-14.

⁷⁷ TRETERA, Jirí Rajmund. Stát a církev v ČR. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-707-4. S. 13-14.

Konfesijní stát à rebours je takový stát, který povýšil ateistickou ideologii do postavení náboženství a vyznání. Totalitní komunistické státy jsou v podstatě náboženské: mají své obřady, které vytěsňují křesťanskou bohoslužbu a snaží se ji nahradit (KLDŘ, Kuba, Čína). V některých komunistických státech byla částečně tolerována náboženská svoboda (konání obřadů v kostele), ale šlo pouze o taktiku. K úplné likvidaci náboženství mělo dojít prostřednictvím nového vyučovacího oboru – vědeckého komunismu.⁷⁸

Kvazikonfesní stát je takový, v kterém vládne jedna ideologie, jejíž součástí není sice výslovný ateismus, ale kvazireligiózní předznamenání (nacionalismus nabývající charakteru náboženského kultu a s ním spojený biologický rasismus). Příkladem je diktatura nacionálně socialistické dělnické strany v Německu (1933-1945). Náboženství bylo za nacismu prvkem slabošství a narušení bojového ducha. Rodiny i jednotlivci byli nuceni se stranicko-nacionalistického kultu účastnit a církevní sdružení mládeže i dospělých byla, jako nežádoucí konkurence, potlačena.⁷⁹

Konkrétně Česká republika, dle článku 2 odst. 1 Listiny, má zakotveno, že: „*stát je založen na demokratických hodnotách a nesmí se vázat ani na výlučnou ideologii, ani na náboženské vyznání*“.⁸⁰ Stát je tedy, nebo, alespoň má být, oddělen od náboženství.

Otázkou neutrality státu se podrobněji zabýval Ústavní soud ČR.⁸¹ V nálezů můžeme spatřit tři kritéria testu náboženské neutrality pro eventuální rozpor zákona v článku 2 odst. 1 Listiny.

V prvním kroku Ústavní soud zkoumá, jestli nedochází k sebeidentifikaci státu s určitým náboženstvím, jež by vedlo k odstranění prvků demokraticky-právního státu.

Ve druhém kroku Ústavní soud zjišťuje, zda stát při výkonu veřejné moci zachovává konfesní neutralitu státu a nezasahuje do náboženských otázek, kdy: „*ústavní zákaz se vztahuje na excesivní propojení státu se kterýmkoliv náboženským či světonázorovým směrem, které by vyústilo ve státní indoktrinaci či jiné donucení jednotlivce v otázkách náboženství a světonázoru, a na excesivní propojení státu s kteroukoli církví nebo náboženskou společností směrem k vytvoření vzájemné (organizační, personální a materiální) závislosti státu a církví nebo přímo k vytvoření státní církve*“.⁸²

⁷⁸ TRETERA, Jiří Rajmund; HORÁK, Zboj. Konfesní právo. 1. vyd. Praha: Leges, 2015. ISBN 978-80-7502-118-2. S. 42-46.

⁷⁹ TRETERA, Jiří Rajmund; HORÁK, Zboj. Konfesní právo. 1. vyd. Praha: Leges, 2015. ISBN 978-80-7502-118-2. S. 42-46.

⁸⁰ Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

⁸¹ NÁLEZ Ústavního soudu sp. zn. Pl ÚS 10/13 ze dne 23. 5. 2013, publikovaný pod 177/2013 Sb., N 96/69

⁸² NÁLEZ Ústavního soudu sp. zn. Pl ÚS 10/13 ze dne 23. 5. 2013, publikovaný pod 177/2013 Sb., N 96/69

Jako třetí kritérium se pak posuzuje, jestli stát v oblasti výkonu moci bezdůvodně neznevýhodňuje: „některý z náboženských směrů nebo světónázorů do té míry, že by založil exkluzivní přístup určité skupiny k veřejné moci a veřejným zdrojům.“⁸³

Jak uvádí profesor Pavlíček: „zajištění svobody vyznání nezávisí na typu vztahů mezi státem a církvemi, tedy na tom, zda je nebo není provedena odluka církve od státu. Důležitější zřejmě je, jaký poměr má stát ke svým občanům, jak respektuje a zaručuje jejich práva a svobody.“⁸⁴

2. Církev a náboženské společnosti

Poměr státu na jedné straně a mezi církví a náboženských společností na straně druhé upravuje soubor právních norem, které nazýváme konfesním právem. V této kapitole se proto budeme věnovat nejen pramenům konfesního práva a právnímu postavení církví, ale také si představíme charakteristiku církví a náboženských společností.

2.1 Prameny konfesního práva

V České republice, základní normou, od které se odvozuje vztah státu a církví včetně náboženských společností je Listina, která se v roce 1993 stala součástí českého ústavního pořádku. Další důležitou normou je zákon č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech, který obsahuje detailní úpravu těchto vztahů. Tento zákon byl doplňován konkrétními ustanoveními jiných zákonů – např. zákonem č. 218/1949 Sb., o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem, dále zákonem o nové pozemkové reformě č. 46/1948 Sb., zákonem o půdě č. 229/1991 Sb., a v neposlední řadě zákon č. 428/2012 Sb., zákonem o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů, který je aktuálně ve veřejném prostoru hojně diskutován, kvůli návrhu na „zdanění“ poskytnutného vyrovnání / náhrad, který byl v nedávné době schválen v poslanecké sněmovně PSP ČR a který pravděpodobně bude ještě podroben složitému legislativnímu procesu, nebo možná, v případě přijetí do právního řádu ČR, i kontrole souladu s ústavou ústavním soudem, jak avizují jednotlivý aktéři ve veřejném prostoru, případně dalšími restitučními zákony. V jednotlivých oddílech se zaměříme na právní úpravu dle Listiny a následně dle primárního pramene tohoto práva.

⁸³ NÁLEZ Ústavního soudu sp. zn. Pl ÚS 10/13 ze dne 23. 5. 2013, publikovaný pod 177/2013 Sb., N 96/69

⁸⁴ PAVLÍČEK, V.: *O české státnosti. Demokratický a laický stát*. 1. vydání. Praha. Karolinum. 2009. s. 167.

2.1.1 Listina základních práv a svobod

Ustanovení o náboženské svobodě jsou zpravidla zakotvena v ústavách nebo jiných ústavních zákonech jednotlivých států. Ne jinak tomu je v České republice. Dříve než si budeme všimnout ochrany svobody vyznání v ústavním pořádku České republiky, považujeme za nezbytné v krátkosti představit Listinu základních práv a svobod v jednotlivých oddílech.

Jak již bylo naznačeno, Listina je dle čl. 3 a 112 odst. 1 Ústavy ČR součástí ústavního pořádku. Měněna a doplňována může být Listina jen formou ústavních zákonů dle dikce čl. 9 odst. 1 Ústavy. Samotná Listina základních práv a svobod byla přijata Federálním shromážděním dne 9. ledna 1991 jako příloha k ústavnímu zákonu č. 23/1991 Sb. Listina základních práv a svobod je mimo jiné koncipována na neporušitelnost lidských práv, práv občana a svrchovanosti zákona. Listina vychází z mezinárodních paktů o lidských právech a základních svobodách, které byly ratifikovány a vyhlášeny ve Sbírce zákonů a kterými je Česká republika vázána. Podle čl. 10 Ústavy jsou závazné a mají přednost před zákonem.⁸⁵

Jak uvádí ve svém komentáři Pavlíček, Listina se v Preambuli hlásí k obecně sdíleným hodnotám lidství a k demokratickému pojetí státu. Stejný autor doslova uvádí: „*Preambule je neoddělitelnou částí Listiny a principy v ní obsažené jsou základními ústavními zásadami závaznými pro výklad zákonů a předpisů právní síly.*“⁸⁶ Dle úsudku Aleše Gerlocha je Listina neměnným základem našeho právního řádu.⁸⁷

Listina složená ze 44 článků deklaruje zásadu, že lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti a v právech. Stát je založen na demokratických hodnotách a nesmí se vázat ani na výlučnou ideologii, ani na náboženské vyznání.

Jednotlivé instituty, upravené v Listině, mají určité společné rysy. Prvým z nich charakterizuje jejich právní povahu. Jde o veřejnoprávní instituty, které jsou pojaty jako subjektivní práva. Druhým společným rysem institutů je okolnost, že jde o práva ústavní.

---

⁸⁵ Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava ČR

⁸⁶ PAVLÍČEK, V., a kol. *Ústava a ústavní řád České republiky. 2. díl, Práva a svobody.* Praha: Linde, 1999. S. 34.

⁸⁷ GERLOCH, A. *K otázce právní povahy Listiny základních práv a svobod.* In Sborník z konference Realizace Listiny základních práv a svobod v právním řádu ČR. Brno: Masarykova universita, 1994, s. 70 – 75.

Jádrem úpravy náboženské svobody na ústavní úrovni je Listina základních práv a svobod, konkrétně se jedná o články 15 a 16.⁸⁸ Jak jsem již výše uvedl, ustanovení článku 15 odst. 1 zní: „*svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání je zaručena. Každý má právo změnit své náboženství nebo víru anebo být bez náboženského vyznání*“.⁸⁹ Článek tedy zakotvuje svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání. Na uvedený odstavec navazuje odstavec 3, který říká, že „*nikdo nemůže být nucen vykonávat vojenskou službu, pokud je to v rozporu s jeho svědomím nebo s jeho náboženským vyznáním. Podrobnosti stanoví zákon*“.⁹⁰ Jedná se o tzv. výhradu svědomí, ke které můžeme dohledat velmi rozsáhlou judikaturu. V době svého přijetí a aplikace, byl na našem území tento přístup velmi revoluční, v oblasti vztahu občanů a státu (vojska) byl prvním z kroků, který vedli k pozdější zrušení povinné vojenské služby a tzv. profesionalizaci armády ČR.

Článek 16 odst. 1 Listiny stanoví, že: „*kadžý má právo svobodně se projevovat své náboženství nebo víru buď sám nebo společně s jinými, soukromě nebo veřejně, bohoslužbou, vyučováním, náboženskými úkony nebo zachováním obřadu*“.⁹¹ Druhý odstavec pak zabezpečuje nezávislost církví a náboženských společností na státních orgánech při správě svých záležitostí, zejména při ustanovávání svých orgánů a zřizování institucí. Umožňuje náboženským společnostem a církvím, aby si nezávisle na státní moci upravovaly své vnitřní poměry. Tento ústavní princip autonomie náboženských společností je protipólem článku 2 odst. 1 Listiny, který zakazuje, aby se stát vázal na výlučnou ideologii či náboženské vyznání.⁹²

Článek 16 odst. 3 Listiny stanoví podmínky pro vyučování náboženství. Tento požadavek je splněn ve školském zákoně, jež stanoví, že náboženství lze vyučovat na vysokokých školách při splnění určitých předpokladů, jako určitý nepovinný předmět.⁹³

Oba články se od sebe odlišují tím, že článek 16 není absolutní povahy. Ustanovení článku 16 odst. 4 obsahuje omezující klauzuli, která umožňuje za výjimečných podmínek zákonem upravit práva obsažená v odst. 1-3, pokud jde o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu veřejné bezpečnosti a pořádku, zdraví, mravnosti nebo práv a svobod druhých.

---

⁸⁸ Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

⁸⁹ Článek 15 odst. 1 LZPS

⁹⁰ Článek 15 odst. 3 LZPS

⁹¹ Článek 16 odst. 1 LZPS

⁹² PAVLÍČEK, V. a kol. *Ústavní právo a státověda. II. Díl. Ústavní právo České republiky. 2. aktualizované vydání.* Praha: Leges. 2015. s. 567.

⁹³ Tamtéž, s. 568.

Práva vyplývající z článku 15 a 16 Listiny jsou právně vymahatelná, proto se jich můžeme domáhat u soudu. U článku 16 odst. 3 Listiny a článku 15 odst. 3 musí být podrobnosti upraveny zákonem.

2.1.2 Zákon o církvích a náboženských společnostech

Přijetí ústavních zákonů inspirovalo zákonodárce k přijetí zákona č. 308/1991 Sb., o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností.⁹⁴ Zákon v některých svých ustanoveních rozvedl některé normy o náboženské svobodě z Listiny, ve druhé části stanovil právní postavení církví a náboženských společností a ve třetí části stanovil podmínky pro jejich registraci včetně evidence tzv. církevních právnických osob.

Na tento zákon navazovaly kratičké zákony, a to zákon č. 161/1992 Sb., o registraci církví a náboženských společností, který pro registraci nové církve nebo náboženské společnosti stanovil početní cenzus minimálně 10 000 zletilých osob s domicilem (bydlištěm) na území České republiky. Uvedené se stalo předmětem kritiky a bylo jedním z důvodů pro přijetí nyní platného zákona o církvích a náboženských společnostech.⁹⁵

Zákon se člení na sedm částí a přílohu. První část (svoboda náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností) představuje korpus zákona. V první hlavě zákon reprodukuje konfesněprávní normy z Listiny základních práv a svobod a podává legální definici některých pojmů. Ustanovení § 2 odst. 1 zákona uvozuje, že: „*svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání je zaručena. Každý má právo svobodně projevat své náboženství nebo víru buď sám nebo společně s jinými, soukromě nebo veřejně, bohoslužbou, vyučováním, náboženskými úkony nebo zachováváním obřadu. Každý má právo změnit své náboženství nebo víru anebo být bez náboženského vyznání.*“⁹⁶ Odstavec 3 předmětného ustanovení pak: „*Nikdo nesmí být nucen ke vstupu do církve a náboženské společnosti ani k vystoupení z ní, k účasti nebo neúčasti na náboženských úkonech či úkonech církve a náboženské společnosti.*“⁹⁷

---

⁹⁴ Zákon č. 308/1991 Sb., o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností.

⁹⁵ Zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (s účinností od 7. 1. 2002)

⁹⁶ Zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů

⁹⁷ Zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů

Ustanovení zákona stanoví podmínky vzniku a působení církví a vypočítává práva církví registrovaných v prvním a druhém stupni (oprávnění k výkonu zvláštních práv). V třetí hlavě jsou obsaženy předpisy pro registraci církve v prvním i druhém stupni. Čtvrtá hlava se zabývá vedením evidence tzv. církevních právnických osob a hlava pátá stanoví náležitosti rejstříku registrovaných církví.

Zákon upravil postavení náboženských společností v naší zemi, nicméně určitou zvláštností je skutečnost, že náboženské skupiny mohou vznikat a fungovat nad rámec zákona. Vojtíšek zmiňuje, že: „*ke své existenci nemusí být v postavení právnické osoby, popř. mohou být v postavení jiné právnické osoby než církve či náboženské společnosti. Mohou být státními úřady registrovány jako nadace, obecně prospěšné společnosti, spolky nebo dokonce jako občanská sdružení.*“⁹⁸ Pro existenci skupiny osob, které spojuje stejné náboženské přesvědčení není nutné, aby tato skupina byla registrována jako církev nebo náboženská společnost dle zákona č. 3/2002 Sb.

V předmětném zákonu nalezneme pravidla pro získání právní subjektivity církve a náboženské společnosti.⁹⁹ Je zde výslovně uvedeno: „*Vznikat a vyvíjet činnost nemůže církev a náboženská společnost, jejíž učení nebo činnost sleduje porušení práva nebo dosažení nějakého cíle nezákonným způsobem,*“¹⁰⁰ Zákon přímo zakazuje vznik a činnost církve, která by jakýmkoli způsobem omezila svobodu člověka. V praxi to znamená poškození osob fyzickým či psychickým nátlakem, působení na jejich rodiny, nezletilé osoby aj.¹⁰¹

V závěru můžeme slovy Hrdiny konstatovat, že uvedený zákon je „*průřezový právní předpis, což znamená, že upravuje všechny oblasti vztahů státu a církví a náboženských společností, jako například ústavní garanci svobody náboženského vyznání, jak v individuální tak kolektivní úrovni, určuje způsob výkonu státní správy v oblasti náboženství, dotýká se financování církví a ochrany před nebezpečnými náboženskými organizacemi apod. Přestože je Česká republika označována jako ateistická země, právní témata spjatá s náboženstvím jsou zde politicky i společensky velmi atraktivní.*“¹⁰²

---

⁹⁸ VOJTÍŠEK, Z. *Encyklopedie náboženských směrů a hnutí v ČR*. Praha. Portál, 2004, s. 14.

⁹⁹ Ustanovení § 5

¹⁰⁰ Zákon č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech, v platném znění, § 5

¹⁰¹ Tamtéž

¹⁰² HRDINA, A. *Náboženská svoboda v právu České republiky*. Praha. Eurolex Bohemia. 2004. s. 43-45.

2.1.3 Zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi

Návrh dnes už účinného zákona č. 428/2012 Sb. vytvořila až vláda premiéra Petra Nečase, která už ve svém Programovém prohlášení v roce 2010 uvedla záměr vypořádat majetkový vztah mezi státem a církvemi a náboženskými společnostmi: *„Cílem vlády je co nejdříve uzavřít otázku vyrovnání mezi státem a církvemi a náboženskými společnostmi tak, aby mohly být napraveny některé křivdy, a církve a náboženské společnosti mohly tak plnit své funkce nezávisle na státu.“*¹⁰³

Zákonodárce zvolil tři metody, dle kterých se má dosáhnout účelu zákona. Naturální restituci, finanční kompenzaci za věci, které není možné vydat, a konečně příspěvky na přechodné období po dobu 17 let, přičemž po uplynutí tohoto období má být „odluka“ státu a církve dokončena i po stránce hospodářské, tedy materiálního zajištění fungování církví.

Rozhodným obdobím pro možnost uplatnění nároku bylo stanoveno období 25. 2. 1948 a 1. 1. 1990. Datum 25. 2. 1948 nemá žádné konkrétní právní důvody a jedná se pouze o politické rozhodnutí, které obdobné i v jiných restitučních předpisech a bylo několikrát přezkoumáno Ústavním soudem. Domáhat se tedy lze restituce lze jen u majetku zabraného v uvedeném období. Zároveň se tedy logicky nelze domáhat vydání majetku zkonfiskovaného mimo toto období.¹⁰⁴

Rovněž se logicky tento zákon vztahuje v oblasti vracení majetku pouze na subjekty existující v rozhodném období, ovšem v oblasti „příspěvku na podporu činnosti“ se dotýká tento zákon i subjektů, které v rozhodném období neexistovali a reaguje tím na několik desetiletí trvající praxi, ve které stát (na základě zákona) přímo finančně (ekonomicky) podporoval „dotoval“ fungování církví a náboženských společností, přičemž sledovaným cílem je konečný stav, kde církve a náboženské společnosti budou zcela na státu nezávislými subjekty.

---

¹⁰³ Programové prohlášení Vlády České republiky ze dne 4. 8. 2010. [cit. 31. 01. 2019]

¹⁰⁴ JÄGER, Petr, CHOCHOLÄC, Aleš. op. cit., str. XXV – XXVI

2.1.4 Ostatní

Z oblasti rodinného práva je nutné vpomenout ustanovení § 657 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „občanský zákoník“)¹⁰⁵, který zakotvuje možnost uzavření manželství formou církevního sňatku před orgánem církve nebo náboženské společnosti k tomu oprávněné. Právo konat obřady, při němž jsou uzavírány církevní sňatky, je jedním ze zvláštních práv registrovaných církví a náboženských společností, které k tomu získaly oprávnění. Zákon č. 301/2000 Sb, o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, pak stanoví určité povinnosti pro osoby, jež oprávněná církev a náboženská společnost pověřila konáním sňatečního obřadu.

Z oblasti školství je třeba připomenout zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a rovněž i zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon, kdy ustanovení § 15 upravuje podmínky vyučování náboženství na veřejných školách a ustanovení § 8 odst. 6 možnost zřízení církevních škol.

Opomenout nelze ani oblast pracovněprávní, kdy § 16 zákoníku práce¹⁰⁶ je upraveno rovné zacházení a zákaz diskriminace v pracovněprávních vztazích. Pro tyto podklady je klíčový odstavec třetí, v němž je stanoveno, že: „za diskriminaci se nepovažuje rozdílné zacházení, pokud z povahy pracovní činnosti vyplývá, že toto rozdílné zacházení je podstatným požadavkem pro výkon práce“, a zároveň: „účel sledovaný takovou výjimkou musí být oprávněný a požadavek přiměřený“.¹⁰⁷ V podrobnostech odkazuje zákoník práce na antidiskriminační zákon. Antidiskriminační zákon stanoví, že: „přímou diskriminací se rozumí takové jednání, včetně opomenutí, kdy se s jednou osobou zachází méně příznivě, než se zachází nebo zacházelo se s jinou osobou ve srovnatelné situaci, a to z důvodu rasy, etnického původu, národnosti, pohlaví, sexuální orientace, věku, zdravotního postižení, náboženského vyznání či světového názoru“.¹⁰⁸

Náboženské vyznání, víra, světový názor je specifickým diskriminačním důvodem v několika ohledech. Tento diskriminační důvod má rozměr individuálního práva, jež uskutečňuje jednotlivec jako svou volbu – včetně práva projevit toto přesvědčení navenek a právo jej změnit. Náboženská víra nebo přesvědčení je tedy charakteristické změnitelnou, na rozdíl od ostatních diskriminačních důvodů.

¹⁰⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁰⁶ Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce

¹⁰⁷ Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce

¹⁰⁸ BOBEK, M.: *Diskriminace z důvodu náboženství*. In BOBEK, M., BOUČKOVÁ, M, KUHN, P.: *Rovnost a diskriminace*. Praha. C. H. Beck. 2007. s. 308.

Náboženská diskriminace má svůj negativní obsah. Jak již bylo zmíněno, kromě svobody náboženství zahrnuje rovněž svobodu nevyznávat žádné náboženství ani víru, zahrnuje i svobody něvěřit. Vedle individuálního práva má rovněž rozměr kolektivní, kdy je přičitatelná společenství lidí jako skupině, která víru nebo přesvědčení sdílí.

Boučková uvádí, že: „*pozitivní povinnost státní moci je ochrana svobody náboženské víry a přesvědčení. Nejvýznamější pozitivní povinností státní moci je zajištění prostřednictvím prostředků veřejného práva svobodný prostor projevům náboženské víry a přesvědčení je povinnost poskytnout právní ochranu společenstvím jako subjektům v právním slova smyslu.*“¹⁰⁹

Trestněprávní ochranu náboženské svobody pak poskytuje trestní zákoník.¹¹⁰ Nejvýznamnější je ustanovení § 176 trestního zákona, který upravuje trestný čin omezování svobody vyznání, které ho se dopustí ten: „*kdo násilím, pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné újmy nutí jiného k účasti na náboženském úkonu, zdržuje jiného bez oprávnění od takové účasti, nebo jinému v užívání svobody vyznání jinak brání*“.¹¹¹

Z trestněprávní oblasti je třeba navíc připomenout zákon č. 293/1999 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence, atd..

3. Omezení práva vykonávat svou náboženskou víru

Jak vyplývá z výše uvedených právních dokumentů, náboženská svoboda může být omezena. Dle ustanovení článku 16 odst. 4 Listiny: „*výkon těchto práv může být omezen zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu veřejné bezpečnosti a pořádku, zdraví, mravnosti nebo práv a svobod druhých*“.¹¹² Omezení jsou taxativní povahy¹¹³. Je nutné zdůraznit, že omezení se nevztahuje na práva uvedená v článku 15 Listiny, které mají absolutní charakter. Zákon může omezit tato práva jen na základě článku 16 odst. 1 až 3 Listiny.

¹⁰⁹ BOUČKOVÁ, P. a kol. *Antidiskriminací zákon*. Komentář. Praha: C. H. Beck. 2010. s. 95.

¹¹⁰ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

¹¹¹ Tamtéž

¹¹² Zákon č. 2/1993 Sb., LZPS

¹¹³ Hrdina, A.: *Náboženská svoboda v právu České republiky*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, s. 245.

Omezit právo vykonávat svou náboženskou víru lze pouze na základě zákona. Například u omezení z důvodu veřejné bezpečnosti dle § 46 zákona o vojácích z povolání: „*Voják nesmí pořádat náboženské obřady a bohoslužby a účastnit se jich, brání-li tomu důležitý zájem služby, nekoná-li službu duchovního podle § 43.*“¹¹⁴

Náboženskou svobodu lze omezit v zájmu ochrany zdraví. V nálezu Ústavního soudu¹¹⁵ nalezneme konstatování: „*ochrana zdraví a života dítěte je zcela relevantním a více než dostatečným důvodem pro zásah do rodičovských práv a omezení náboženské svobody, kdy jde o hodnotu, jejíž ochrana je v systému základních práv a svobod jednoznačně prioritní.*“¹¹⁶

Některé případy omezení lze spatřovat i v zákonu o církvích a náboženských společnostech, kdy je: „*vyloučeno působení církve a náboženské společnosti, která omezuje osobní svobodu osob zejména tím, že využívá psychický nebo fyzický nátlak k vytvoření závislosti, která vede k fyzickému, psychickému nebo ekonomickému poškození těchto osob nebo jejich rodinných příslušníků, k poškození jejich sociálních vazeb včetně omezování psychického vývoje nezletilých nebo omezování jejich práva na vzdělání.*“¹¹⁷

Již zmíněný zákon o církvích přímo nevymezuje omezení výkonu náboženské svobody. Jistá omezení můžeme nalézt v ustanovení §5, který stanoví podmínky vzniku a působení církví a náboženských společností. Zákon nepřipustí vznik církve, která by:

- a) *„popírala či omezovala osobní, politická či jiná práva fyzických osob pro jejich národnost, pohlaví, rasu, původ, politické či jiné vyznání nebo postavení,*
- b) *rozňcuje nenávist a nesnášenlivost*
- c) *podporuje násilí a porušování právních norem*
- d) *závažně narušuje veřejnou mravnost, veřejný pořádek nebo veřejné zdraví*
- e) *omezuje osobní svobodu osob zejména tím, že využívá psychický nebo fyzický nátlak k vytvoření závislosti, která vede k fyzickému, psychickému nebo ekonomickému poškození těchto osob nebo jejich rodinných příslušníků, k poškození jejich sociálních vazeb včetně omezování psychického vývoje nezletilých nebo omezování jejich práva na vzdělání, nebo zabraňuje nezletilým přijmout zdravotní péči odpovídající zdravotním potřebám, nebo*

---

¹¹⁴ Zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání

¹¹⁵ Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 459/03 ze dne 20. 8. 2004, publikovaný ve Sb. n. a u. ÚS, svazek 34, pod č. 117, str. 223.

¹¹⁶ Tamtéž

¹¹⁷ JAGER, P. *Právo svobodně projevit své náboženství a autonomie církví* (komentář k čl. 16 Listiny). In: WAGNEROVA, E. ŠIMÍČEK, V.; LANGÁŠEK T. aj. *Listina základních práv a svobod*. Komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s. 2012, str. 412.

f) je její učení utajováno vcelku nebo v některých částech, stejně jako organizační struktura církve a náboženské společnosti a vazby na zahraniční složky, je-li částí církve nebo náboženské společnosti působící mimo území České republiky.¹¹⁸

3.1 Ochrana soudní a ústavněprávní

V případě soudní a ústavněprávní ochrany se uplatňuje základní premisa ochrany lidských práv, a to, že lidská práva mohou být omezena (limitována) pouze na základě zákona a pouze pokud je to nezbytné pro ochranu některého z legitimních cílů společnosti.¹¹⁹ To, že je přiznáno nějaké „základní právo“, ještě nepostačuje k tomu, aby jako takové bylo svými nositeli plně realizováno nebo vykonáno. Vždy je potřeba určitý donucovací mechanismus, který garantuje výkon práv a v případě porušení těchto práv poskytl ochranu.

Podle článku 36 odst. 1 Listiny se „každý může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu“.¹²⁰ Poruší toto právo může jakákoliv právnická nebo fyzická osoba, tak i orgán státní správy. V případě porušení norem ze strany fyzické či právnické osoby přichází v úvahu aplikace norem trestního či přestupkového práva. V případě porušení práv ze strany státního orgánu, je možné obrátit se na soud k přezkoumání zákonnosti rozhodnutí orgánu veřejné správy. Listina upravuje, že přezkum soudů nemůže být vyloučen, neboť toto právo je součástí základních práv a svobod zakotvených v Listině. Jedná se o ochranu subjektivních veřejných práv formou správního soudnictví.

Většina práv a svobod, které vyplývají z článku 15 a 16 Listiny lze vymáhat přímo.¹²¹ Výjimku tvoří právo odmítnout vojenskou službu, kdy Listina přímo odkazuje na prováděcí zákon.

---

¹¹⁸ PAVLÍČEK, V. a kol. *Ústava a ústavní řád České republiky. Komentář. 2. díl. Práva a svobody.* Praha: Linde, 2002, str. 175

¹¹⁹ MADLEŇKOVÁ, L. *Církev a náboženské společnosti. Správněprávní aspekty jejich vzniku a činnosti.* Praha: Leges, 2014, s. 11.

¹²⁰ Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

¹²¹ Článek 41 odst. 1 Listiny

3.1.1 Ústavní stížnost

Na základě zákona o ústavním soudu¹²² může podat fyzická nebo právnická osoba (tedy například i církev) ústavní stížnost, pokud má za to, že: „*pravomocným rozhodnutím v řízení, jehož byla účastníkem, nebo opatřením či zásahem orgánu veřejné moci bylo porušeno její základní právo nebo svoboda zaručená ústavním pořádkem*“.¹²³ Ústavní stížnost je možné podat až po vyčerpání všech (řádných i mimořádných) opravných prostředků. Veřejnou moc můžeme definovat jako: „*takovou moc, která autoritativně rozhoduje o právech a povinnostech subjektů, ať už přímo, nebo zprostředkovaně, takže subjekt, o jehož právech a povinnostech orgán veřejné moci rozhoduje, není v rovnoprávném postavení s tímto orgánem a obsah rozhodnutí tohoto orgánu nezávisí na vůli subjektu*“.¹²⁴

Hřebejk uvádí: „*Ústavní stížnost, prostředek právní ochrany, návrh na řízení před Ústavním soudem, jímž se orgán územní samosprávy domáhá zrušení nezákonného zásahu státu, nebo jímž se dotčený subjekt domáhá zrušení pravomocného rozhodnutí nebo jiného zásahu orgánu veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod, nebo jímž se politická strana nebo politické hnutí domáhá zrušení rozhodnutí o rozpuštění politické strany nebo přezkumu, zda jiné rozhodnutí týkající se činnosti politické strany je ve shodě s ústavními nebo jinými zákony*“.¹²⁵

Ústavní soud ČR se nezabývá toliko ústavností, nýbrž i zákonností aktů, jež přezkoumává.¹²⁶ Svou činností proto ovlivňuje veřejnou správu nejen nepřímo právními názory, které vyslovuje, ale i přímo tím, že přezkoumává některé její zásahy, rozhodnutí a právní předpisy, popř. je zrušuje nebo jiným způsobem vyvozuje důsledky z jejich neústavnosti nebo nezákonnosti.¹²⁷

Možnost podat ústavní stížnost představuje jedno z ústavně zaručených práv a svobod.¹²⁸ Účastníky řízení o ústavní stížnosti jsou stěžovatel a orgán veřejné moci, proti jehož zásahu stížnost směřuje.

¹²² Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu ČR

¹²³ Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu ČR

¹²⁴ Usnesení senátu ÚS ČSFR z 9. 6. 1992 č. 3/1992 Sbirky usnesení a nálezů. Orgánem veřejné moci není např. znalec, jehož posudky slouží nanejvýš jako podklad pro rozhodování (usnesení ÚS 3/1994, sv. 2), avšak ani osoba, která svými pokyny řídí činnost osob služebně jí podřízených (usnesení ÚS 16/1999 USu., sv. 13.

¹²⁵ HŘEBEJK, J. IN HENDRYCH, D.: *Právní slovník*. Praha. C. H. Beck. 2009.

¹²⁶ čl. 83–89 Úst, zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu.

¹²⁷ MIKULE, V. : Federální ústavní soud skutečností. *Právo a zákonnost*, 1992, č. 3 a č. 4.

¹²⁸ čl. 87 odst. 1 písm. d) Úst, § 72–84 zákona č. 182/1993 Sb.

Jak již bylo zmíněno výše, ústavní stížnost je nepřijatelná, pokud stěžovatel nevyčerpal všechny procesní prostředky, které mu zákon k ochraně práva poskytuje. Takovým prostředkem se rozumí opravný (i mimořádný) prostředek, vyjma návrhu na obnovu řízení a jiný procesní prostředek k ochraně práva.

Ústavní stížnost lze podat jen ve lhůtě 60 dnů ode dne, kdy nabylo právní moci rozhodnutí o procesním prostředku, který zákon k ochraně práva poskytuje.¹²⁹ Ústavní stížnost nemá odkladný účinek, Ústavní soud však může na návrh stěžovatele napadené rozhodnutí odložit.¹³⁰

Ústavní soud rozhodne nálezem, jímž ústavní stížnosti zcela vyhoví, zcela ji zamítne anebo jí zčásti vyhoví a zčásti ji zamítne. Bylo-li stížnosti vyhověno, Ústavní soud napadené rozhodnutí zruší, nebo šlo-li o jiný zásah, orgánu veřejné moci zakáže, aby v porušování práva a svobody pokračoval a přikáže mu, aby – pokud je to možné – obnovil stav před porušením.

Ústavní stížnost samozřejmě musí mít předepsané náležitosti. Návrh ústavní stížnosti musí být podán písemně, a podle počtu účastníků řízení v tolika stejnopisech, aby každému z nich mohl Ústavní soud jeden doručit.¹³¹

Ústavní stížnost musí být koncipována tak, aby nevznikaly pochybnosti o tom, kdo ji předkládá, které věci se týká, a čeho se stěžovatel domáhá. Jelikož zde platí jistá „ochrana ústavního soudu“ proti podávání neodpodstatněných stížností, je fakultativní podmínkou zastoupení osobou s potřebným právním vzděláním, tedy k ústavní stížnosti musí být připojena plná moc (k zastupování před ústavním soudem) a dále pak datum a podpis.¹³² Ústavní stížnost je vázána na stanovenou lhůtu, k jejím formálním náležitostem patří údaj o tom, kdy nabylo napadené rozhodnutí právní moci.

---

¹²⁹ Při chybném posouzení uvedeného procesního prostředku se může stát, že lhůta k podání ústavní stížnosti marně uplyne. Lhůta k podání ústavní stížnosti je sice lhůtou hmotněprávní, Ústavní soud však její běh posuzuje podle § 57 odst. 3 OSŘ a postačuje mu, je-li stížnost poslední den lhůty např. podána na poštu (náleží 9/1994 USn., sv. 1; viz však separátní votum jednoho ze soudců).

¹³⁰ Ve správním soudnictví může být žalobě proti rozhodnutí správního orgánu přiznán odkladný účinek (§ 73 SŘS).

¹³¹ ŠEVČÍK, V. Ústavní stížnost jako návrh na zahájení řízení před Ústavním soudem ČR. *Bulletin advokacie*. s. 8.

¹³² § 31 odst. 1 zák. č. 182/1993 Sb. o ústavním soudu

Jádrem ústavní stížnosti je argumentace a rozbor problému, vyvolaného napadeným rozhodnutím. Ševčík zcela jasně uvádí, že: „nezbytnost ústavních hledisek nad posuzovaným problémem představuje náročnou myšlenkovou práci, která jen stěží vystačí s obvyklými rutinními návyky; ústavně zaručená základní práva (svobody) jsou v příslušných textech vždy formulována stroze (jinak tomu ani v ústavních předpisech být nemůže), a proto každé z nich pro praktickou aplikaci vyžaduje nezbytný výklad, v konkrétní věci vyložení co nejúplnějších vzájemných souvislostí, přirozeně že též s obecnými právními normami, které byly ve věci obecným soudem (jiným orgánem veřejné moci) aplikovány, případně jejichž aplikace in concreto byla opomenuta; vodítkem by zde měla být rozvíjející se judikatura Ústavního soudu ČR, případně též, dnes již dostupná a bohatá, judikatura Evropského soudu pro lidská práva.“¹³³

V řízení před Ústavním soudem není soud vázán skutkovými zjištěními, k nimž v předchozích řízeních dospěly obecné soudy.¹³⁴ Ústavní soud však plně respektuje závěry vyslovené obecnými soudy – s ohledem na důsledek ústavního principu nezávislosti soudů, a proto také závěry, vyslovené obecnými soudy v oblasti skutkového zjištění, plně respektuje, a to i tehdy, jestliže by sám s takovým hodnocením důkazů obecnými soudy nesouhlasil, což ovšem platí jen tehdy, jestliže obecné soudy, ve svých řízeních a rozhodnutích, důsledně respektují pravidla a meze dané ustanovením občanského soudního řádu, neboť jen plný a bezvýjimečný respekt k nim odpovídá již dříve zmíněným ústavním zásadám spravedlivého procesu.¹³⁵

Zásadní roli u ústavní stížnosti hrají opomenuté důkazy, které nebyly bez dostatečného důvodu obecným soudem provedeny.

Ochrana ústavně zaručených základních práv se může dotýkat i hmotněprávní stránky posuzované věci. Podle názoru Ústavního soudu, "právo, jehož se ústavní stížnost dovolává, musí mít charakter práva již existujícího (konstituovaného) a nemůže se proto jednat toliko o 'tvrzený' nárok na ně; samotný spor o takové právo, v němž existence onoho práva jako takového in concreto má být teprve zjištěna nebo takové právo samo má být konstituováno, ústavně chráněn není a ani chráněn býti nemůže".¹³⁶

---

¹³³ ŠEVČÍK, V. Ústavní stížnost jako návrh na zahájení řízení před Ústavním soudem ČR. *Bulletin advokacie*. s. 8.

¹³⁴ § 81 zák. č. 182/1993 Sb. o ústavním soudě

¹³⁵ ŠEVČÍK, V. Ústavní stížnost jako návrh na zahájení řízení před Ústavním soudem ČR. *Bulletin advokacie* s. 8

¹³⁶ Ústavní soud ČR: Sbírnka nálezů a usnesení, sv. I., Praha 1994, č. 5. 20/94.

Na závěr tohoto oddílu lze tedy konstatovat, že ústavní stížnost by neměla být chápána jako rutinní záležitost. Ševčík uvádí, že „*když tak Ústavní soud ČR ve své současné praxi činí, profesionální odpovědnost advokátů a konečně i lex artis měly by však vést k tomu, aby takových případů bylo nejen co nejméně, ale naopak, aby odůvodnění (argumentace) ústavních stížností nebo alespoň jejich podstatná část, mohly být Ústavním soudem souhlasně převzaty do odůvodnění jeho nálezů; jen tak se totiž naplní předpoklad zákonodárce a ratio zákonného ustanovení o povinném zastoupení (advokátem) v řízení před Ústavním soudem.*“¹³⁷

3.1.2 Návrh na zrušení zákona

K ústavnímu soudu se podává návrh na zrušení zákona nebo jeho části. Návrhem může být postižena jen taková právní norma, jejíž aplikací v konkrétním případě vznikl zákonný důvod pro podání ústavní stížnosti samotné. Musí jít tedy o jednoznačný vztah pro podání ústavní stížnosti samotné, a musí se jednat o porušení ústavně zaručeného základního práva svobody. Návrhem na zrušení dotčená právní norma musí být přesně označena,¹³⁸ v případě návrhu na zrušení určité části je nutno použít její přímé citace, tak aby bylo zřejmé, co má podaný návrh na její zrušení na mysli.

Ústavní soud má v dané oblasti pouze kasační pravomoc, která mu brání aby svým nálezem pozitivně zasahoval do zákonodárné činnosti; nemůže proto do právní normy zasahovat vlastním textem nebo jím zrušenou část nahrazoval. Ševčík uvádí, že: „*pod pojmem "jednotlivá ustanovení" (zákona) je třeba rozumět zpravidla takovou část zákona, která (mimo jiné) vyjadřuje celistvou a samostatnou normativně určující a závaznou dispozici, jejímž naplněním je dán (určen nebo spoluurčen) přímo normou předvídaný následek, čemuž legislativní praxe dává výraz tím, že obvykle takové ustanovení řadí do jednotlivých paragrafů, odstavců či samostatných vět; bez ohledu na to však vždy musí jít o myšlenkově samostatnou část, která teprve jako taková může být posuzována (hledisky a podmínkami vyplývajícími z námitek proti ústavnosti).*“¹³⁹

---

¹³⁷ ŠEVČÍK, V.: Ústavní stížnost jako návrh na zahájení řízení před Ústavním soudem ČR. *Bulletin advokacie* s. 8

¹³⁸ Takovým označením je nutno rozumět nejen příslušný název dotčeného zákona a jeho číslo, pod nímž byl publikován, ale zejména, jde-li jen o jeho část, též potřebné označení této části.

¹³⁹ ŠEVČÍK, V.: Ústavní stížnost jako návrh na zahájení řízení před Ústavním soudem ČR. *Bulletin advokacie* s. 8

V argumentaci v návrhu na zrušení zákona je stěžejní „jestliže se v ní toliko tvrdí, že pravomocným rozhodnutím v řízení, jehož byl stěžovatel účastníkem (jiným zásahem orgánu veřejné moci), bylo porušeno jeho ústavně zaručené základní právo (svoboda), vyplývající z Listiny základních práv a svobod, z ústavního zákona z mezinárodní smlouvy podle čl. 10 Ústavy.¹⁴⁰ Nejinak je tomu i v případech návrhu na zrušení zákona podaného spolu s ústavní stížností; jedinou podmínkou zde je - jak bylo řečeno již dříve -, že takovýto návrh má úzkou souvislost se skutečností napadenou ústavní stížností.

Jak jsem již výše naznačil, lze očekávat, že by mohl být podán návrh na zrušení zákona, či jeho části v souslosti například s připravovaným zákonem o „zdanění“ příspěvku a náhrad poskytnutých dle zákona o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi, který je aktuálně v pokročilém legislativním procesu a jak napsal Petr Bezouška: *"Jen bych chtěl podotknout, že právník-poslanec, který bude hlasovat pro zdanění církevních restitucí, by měl vrátit diplom. Bez ohledu na to, co si o tom věcně myslí, by měl ctít uzavřené smlouvy. Jen alibista se může hájit slovy, že "co právník, to názor." Je totiž důležité, zda k němu dospěl korektní cestou, za použití standardních výkladových metod, nebo si jej vycucal z prstu,*¹⁴¹

3.2 Ochrana občanskoprávní

V ustanovení § 12 občanského zákoníku¹⁴² zákonodárce uvozuje: „Každý, kdo se cítí ve svém právu zkrácen, může se domáhat ochrany u orgánu vykonávajícího veřejnou moc (dále jen „orgán veřejné moci“). Není-li v zákoně stanoveno něco jiného, je tímto orgánem veřejné moci soud.“¹⁴³ Česká republika je právním státem, kdy může dotčená osoba žádat po státu, aby se jí dostalo včasné pomoci. Tutu úlohu plní v právním státě soud, případně i jiný orgán veřejné moci.

---

¹⁴⁰ § 72 odst. 1 zák. č. 182/1993 Sb., zákon o ústavním soudu

¹⁴¹ [online 27. 01. 2019]. Dostupné z <https://www.facebook.com/search/str/petr+bezou%C5%A1ka/stories-keyword/stories-seen?esd=eyJlc2lkIjoiUzpfSTE2MjcyMTQxMTI6MTAyMTYyODIxODM0ODAzNzciLCJwc2lkIjoiUzpfSTE2MjcyMTQxMTI6MTAyMTYyODIxODM0ODAzNzciOiJVenBmU1RfMk1qY3lNVFF4TVRJNk1UQXlNVF15T0RJeE9ETTBPREF6TnpjPSJ9LCJjcmN0IjoidGV4dCIslmNzaWQiOiI5M2E2YTI2ZGUwZWZjNzBkMTE4NmI4OTA0M2ZkOGRmMCJ9>

¹⁴² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁴³ § 12 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Příslušné ustanovení vyžaduje, aby osoba, která je dotčena na svých právech, se mohla nápravy dožadovat u soudu. Ustanovení upravuje právo na soudní ochranu. Soudní ochrana práv je základní způsob ochrany práv v soukromém právu (výjimečně je v soukromém právu možná i svépomoc - viz § 14 a výklad k němu). Základním pravidlem soukromého práva je pak rovnost. V případě konfliktu může strana požadovat jednostranné vyřešení. Nedosáhnou-li osoby, mezi nimiž je spor o právo, dohody, přichází v důsledku zmíněné zásady rovnosti v úvahu jediná možnost. Musí se obrátit na autoritu, která je vůči nim oběma v nestranném postavení, a žádat, aby jejich spor o právo autoritativně (závazně a vynutitelně) rozhodla. Postavení subjektu s mocí autoritativně rozhodovat spory o právo má pro soukromé právo zásadně soud a výjimečně správní orgán. V druhově specifických případech mohou také být k řešení sporů o právo v soukromém právu oprávněny i jiné subjekty (např. rozhodci nebo rozhodčí soudy).

V rámci své pravomoci soudy poskytují ochranu subjektivním soukromým právům. Stejná autorka dále uvádí, že toto právo můžeme vyjádřit také jako právo každého obrátit se na soud, který může poskytnout ochranu svým závazným a vynutitelným rozhodnutím a dále dodává, že *„ochrana subjektivních soukromých práv musí být spravedlivá a účinná; též cíl sleduje i právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny.“*¹⁴⁴

K soudní ochraně se vyjádřil několikrát i Ústavní soud. Dle nálezu Ústavního soudu je zřejmé, že: *„Ústavní pořádek ČR (čl. 81 a 82 Ústavy) stanoví, že soudnictví vykonávají pouze nezávislé a nestranné soudy, respektive nezávislí a nestranní soudci, kteří se řídí základními pravidly spravedlivého procesu (čl. 1 odst. 1 Ústavy, hlava pátá Listiny). Tato ustanovení lze vykládat jako institucionální záruky materiálně chápaného výkonu soudní moci, a proto z hlediska práva na spravedlivý proces není nezbytné, aby ve všech případech byl soudem ve smyslu ustanovení § 36 odst. 2 Listiny výhradně orgán začleněný do soustavy obecných soudů, avšak musí jít o orgán nezávislý, jehož členové disponují nezávislostí a nestranností při svém rozhodování. Dále musí mít nepodmiňovaný přístup ke zkoumání všech relevantních aspektů věci (skutkových i právních), respektující základní zásady spravedlivého procesu (kupř. zásadu "nikdo nesmí být soudcem ve vlastní věci" či zásadu "slyšeny musí být obě strany"), přičemž vykonatelné rozhodnutí již nelze dalším mocenským aktem zvrátit (vymezení soudnictví v materiálním smyslu).“*¹⁴⁵

---

¹⁴⁴ MACKOVÁ, A.: IN ŠVESTKA, J., FIALA, J., DVOŘÁK, J. A KOLEKTIV. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha. Wolters Kluwer. 2014.

¹⁴⁵ NÁLEZ Ústavního soudu Pl. ÚS 11/04 ze dne 26. 5. 2005

3.2.1 Ochrana trestněprávní

Trestněprávní ochrana je zajištěna trestním zákoníkem.¹⁴⁶ Do ochrany můžeme zahrnout především ustanovení § 176 omezování svobody vyznání. Objektem skutkové podstaty trestného činu je rozhodování člověka v oblasti náboženské víry. Jak již bylo několikrát v podkladech zmíněno, svoboda náboženského vyznání je zaručena v článku 15 Listiny základních práv a svobod a rovněž v článku 16.

Omezování svobody vyznání představuje zvláštní případ vydírání – násilí, pohrůžka násilí a pohrůžka jiné újmy směřující ke speciálnímu užšímu objektu. Hrozba má širší možnosti použití, neboť pachatel může hrozit násilím i do budoucna, nikoli jen násilím bezprostředním a může hrozit jakoukoli jinou újmou, nikoli tedy pouze újmou těžkou jako u trestného činu vydírání.¹⁴⁷

Jak uvádí Vočka: „Omezování svobody vyznání je stejně jako loupež nebo vydírání trestným činem předčasně dokonaným a k jeho dokonání postačí již pouhé nucení, zdržování nebo bránění, aniž by ovlivňovaná osoba vůli pachatele podlehla a byla skutečně donucena, zdržena nebo jí bylo zabráněno. Jde o úmyslný trestný čin.“¹⁴⁸ Trestní zákoník považuje za náboženský úkon: „jakýkoliv úkon nebo obřad spojený s uctíváním boha osobami jakéhokoliv vyznání podle vnitřních pravidel toho kterého náboženství. Může jím být kultovní úkon jako mše, bohoslužba, křest, zpověď, ale i jiné činnosti jako rituální příprava pokrmů apod.“¹⁴⁹ Potrestán tedy bude každý, kdo násilím pohrůžkou násilí, nebo pohrůžkou jiné těžké újmy, nutí jiného k účasti na náboženském úkonu, zdržuje jiného bez oprávnění od takové účasti nebo jinému v užívání svobody vyznání jinak brání.¹⁵⁰

Mezi další skutkové podstaty trestných činů v této oblasti můžeme zařadit rovněž § 352 násilí proti skupině obyvatel a proti jednotlivci a § 355 hanobení národa, etnické skupiny, rasy a přesvědčení. U této skutkové podstaty je objektem trestného činu hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob je zájem na ničím nerušeném soužití občanů proti veřejnému hanobení, jež směřuje proti zákazu diskriminace, tedy rovnosti lidí bez ohledu na národnost, jazyk, etnickou skupinu, rasu, politické přesvědčení a náboženství.

---

¹⁴⁶ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

¹⁴⁷ VOČKA, V.: komentář k § 176 trestního zákoníku. IN DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T., SOTOLÁŘ, A. A KOLEKTIV. *Trestní zákoník. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer. 2015.

¹⁴⁸ Tamtéž

¹⁴⁹ VOČKA, V.: Komentář k § 176 trestního zákoníku. IN DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T., SOTOLÁŘ, A. A KOLEKTIV. *Trestní zákoník. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer. 2015.

¹⁵⁰ § 176 odst. 1 písm. a - c) trestního zákoníku

Zde se poskytuje ochrana před veřejným hanobením. Samostatná ochrana je též věnována skupinám osob, které přináleží k určité rase, etnické skupině, národnosti, mají určité politické přesvědčení nebo jsou bez vyznání, a to nejen, je-li tato jejich příslušnost nebo sounáležitost skutečná nebo jen domnělá [odst. 1 písm. b)].¹⁵¹

Rovněž pak ustanovení § 356 Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod, kdy objektem trestného činu je podněcování k nenávisti vůči skupině nebo k omezování jejich práv a svobod je rovnost bez zřetele na národnost, etnickou skupinu, rasu, náboženství, třídní či jiné skupinové rozdíly. Jedná se o trestný čin z nenávisti. Poskytuje se tu ochrana před jednáním spočívajícím ve veřejném podněcování k nenávisti k některému národu, etnické skupině, rase, náboženství, třídě nebo jiné skupině osob nebo k omezování práv a svobod jejich příslušníků.

Na tomto místě si všimněme názoru Růžičky: *„Náboženství představuje všeobecnou teorii a výklad světa podávaný určitou církví. Je to souhrnný pojem pro velmi rozmanité soustavy jednání, symbolů a představ, jimiž různá společenství vyjadřují reálný, životní, osobní vztah k transcendentní zkušenosti. Každé náboženství má společné rituály nebo bohoslužby, určité představy o světě a místě člověka v něm a většina náboženství vyžaduje i určitou morálku. Většina náboženství se chápe jako vztah k osobnímu Bohu nebo božstvům, na nichž člověk závisí a k nimž se obrací s díkem a s prosbou o ochranu. Výkon bohoslužebných obřadů je často vázán na určitá posvátná místa (obětiště, chrámy) a časy (svátky), svěřen zvláště vybraným nebo pověřeným osobám, kněžím, a některá náboženství se společensky organizují jako církve. V židovsko-křesťanském prostředí se náboženství často ztotožňuje s (náboženskou) vírou, tj. s očekáváním a nadějí do budoucnosti. Náboženství se dělí na kmenová (přírodní), historická odvozená od určité historické osobnosti, národní (např. hinduismus, judaismus, šintoismus), nadnárodní a světová (např. křesťanství, islám, buddhismus). Dále na polyteistická a monoteistická, popř. místní a univerzální.“*¹⁵²

Ustanovením § 356 jsou chráněna všechna náboženství bez ohledu na svou povahu a rozšíření, neboť jde o ustanovení navazující na čl. 3 odst. 1 Listiny.

---

¹⁵¹ RŮŽIČKA, M.: komentář k § 355. IN DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T., SOTOLÁŘ, A. A KOLEKTIV. *Trestní zákoník. Komentář.* Praha: Wolters Kluwer. 2015.

¹⁵² RŮŽIČKA, M.: Komentář k § 356. IN DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T., SOTOLÁŘ, A. A KOLEKTIV. *Trestní zákoník. Komentář.* Praha: Wolters Kluwer. 2015.

Dále zde můžeme zařadit trestné činy proti životu a zdraví a rovněž v neposlední řadě trestné činy proti lidskosti. Chráněnými objekty jsou zde základní zájmy mezinárodního společenství – zásady lidskosti. K níž patří i náboženská svoboda (zejména § 400 genocidum a § 404 projev sympatií k hnutí směřujícím k potlačení práv a svobod člověka).

Ustanovení § 400 objektem je ochrana života a práva na plnohodnotnou existenci všech národů a příslušníků jakýchkoli rasových, etnických, náboženských, třídních nebo obdobných skupin lidí před útoky motivovanými jejich příslušností k takové skupině. Fremr uvádí, že „*snaha definovat pojem náboženské skupiny naráží na fakt, že univerzální, všeobecně respektovaná definice náboženství neexistuje. Nejlépe uchopitelná se jeví definice vycházející z funkce náboženství jako jednotného systému víry, praktik a obřadů, který sjednocuje určitou skupinu lidí, kteří tento systém uctívají, do společenství, které může mít různé podoby - církev, kult, sekta atp.*“¹⁵³

Méně závažné jednání ohrožující náboženskou svobodu lze postihnout podle o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich.¹⁵⁴

3.3 Ombudsman

Ombudsman působí k ochraně osob před jednáním úřadů a dalších institucí, pokud je toto jednání v rozporu s právem, neodpovídá principům demokratického státu a dobré správy, jakož i před nečinností těchto úřadů a institucí. Veřejný ochránce práv jednoznačně přispívá k ochraně základních práv a svobod.¹⁵⁵

Působnost veřejného ochránce práv se vztahuje výčtem na: „*ministerstva a jiné správní úřady s celostátní působností, správní úřady jim podléhající, Českou národní banku, pokud působí jako správní úřad, Radu pro rozhlasové a televizní vysílání, orgány územních samosprávných celků a, není-li stanoveno jinak, na Policii ČR, Armádu ČR, Hradní stráž, Vězeňskou službu ČR, zařízení, v nichž se vykonává vazba, trest odnětí svobody, ochranná nebo ústavní výchova, ochranné léčení, jakož i na veřejné zdravotní pojišťovny.*“¹⁵⁶ Působnost se nevztahuje na Parlament ČR, prezidenta republiky, vládu, Nejvyšší kontrolní úřad, na zpravodajské služby ČR, na vyšetřovatele Policie ČR, státní zastupitelství a soudy, s výjimkou orgánů státní správy soudů.

---

¹⁵³ FREMR, R.: komentář § 400. IN DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T., SOTOLÁŘ, A. A KOLEKTIV. *Trestní zákoník*. Komentář. Praha: Wolters Kluwer. 2015.

¹⁵⁴ Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich

¹⁵⁵ HENDRYCH, D. *Právní slovník*. 3. vydání. Praha. C. H. Beck 2009.

¹⁵⁶ tamtéž

Veřejný ochránce práv je volen Poslaneckou sněmovnou na dobu 6 let z kandidátů, z nichž po dvou navrhuje prezident republiky a senát. Ombudsmanem může být zvolen každý, kdo je volitelný do senátu. Sídlem je Brno.

Veřejný ochránce práv jedná z podnětu fyzické nebo právnické osoby, který je mu adresován. Každý má právo obrátit se na ombudsmana s podnětem v rozsahu jeho působnosti. Podnět lze učinit písemně nebo ústně do protokolu.

V případě, že ombudsman nezjistí porušení právních předpisů nebo jiná pochybení, písemně o tom vyrozumí stěžovatele. V opačném případě vyzve úřad, aby se ke zjištění na základě provedeného šetření ve lhůtě 30 dnů vyjádřil. Ombudsman může navrhnout zejména:

„a) zahájení řízení o přezkoumání rozhodnutí, úkonu nebo postupu úřadu, lze-li je zahájit z úřední moci,

b) provedení úkonů k odstranění nečinnosti,

c) zahájení disciplinárního nebo obdobného řízení,

d) zahájení stíhání pro trestný čin (zahájení trestního stíhání), přestupek nebo jiný správní delikt,

e) poskytnutí náhrady škody nebo uplatnění nároku na náhradu škody.“¹⁵⁷

Významným oprávněním ombudsmana je možnost doporučit vydání, změnu nebo zrušení právního předpisu nebo vnitřního předpisu. V této souvislosti může mít zvláštní význam možnost podat návrh Ústavnímu soudu na zrušení podzákoného předpisu. Úkoly spojené s činností ombudsmana zabezpečuje Kancelář Veřejného ochránce práv, která je rozpočtovou organizací.

---

¹⁵⁷ HENDRYCH, D.: *Právníký slovník*. 3. vydání. Praha. C. H. Beck 2009.

4. Založení církve

Církev jako nositelé základního práva na svobodu náboženství rozeznáváme již za situace, kdy se určitá osoba rozhodne vyznávat svoje náboženství společně s jinými, tedy v určité skupině nábožensky orientovaných osob. Proto nejdříve nutné vymezit právní formy, jaké může církev (v co možná nejširším smyslu) mít.

Zvláštní zákoná úprava, zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech) počítá s výčtem církve a náboženské společnosti, které lze dále dělit na ty, které mají, či nemají oprávnění k výkonu zvláštních práv a konečně svazu církví a náboženských společností. Tento výčet, je ovšem omezující, neboť zákonodárce v §10, odst. 2., písm. c), stanovil podmínku: „*v originále podpisy nejméně 300 zletilých občanů České republiky nebo cizinců s trvalým pobytem v České republice hlásících se k této církvi a náboženské společnosti, s uvedením jejich identifikačních údajů podle tohoto zákona a s uvedením totožného textu na každém podpisovém archu, který uvádí plný název církve a náboženské společnosti, sbírající podpisy pro účel její registrace, a z něhož je patrné, že podpisový arch je podepisován pouze osobou hlásící se k této církvi a náboženské společnosti*¹⁵⁸“, přičemž jelikož nepochybně náboženské svoboda je nutná zaručit pro každého jedince, jako „nejjednodušší“ formu k organizaci skupiny lidí lze ozančit spolek.

Na tomto místě by asi stálo za úvahu, zdali by církev vzniklá jako spolek požívala ochrany dle čl. 16. LZPS. V tomto ohledu, jak jsem již výše nazečtil, že jelikož odst. 1), poskytuje ochranu jednotlivci, pak by správná odpověď byla, že práva chráněna, dle tohoto odstavce, by pod ochranou rozhodně byla, naopak u práv chráněných dle odst. 3 a 4), které jsou přímo spjaty s výkonem tzv. zvláštních práv, zde tato ochrana nepochybně nebude. Konečně práva chráněná v odst. 2., by chráněna byli jen částečně, konkrétně ve smyslu obecnějších ustanovení LZPS.

Vyznáním určité náboženské víry, které jsou spojeny v tyto právnické osoby, se vyznačují církve. Vznikají schválením registrace, kterou přípravný výbor podává na Ministerstvo kultury ČR. V dalších podkapitolách se tématu budeme věnovat podrobněji.

---

¹⁵⁸ § 10, odst. 2., písm. c), Zákona č. 3/2002 Sb., zákon o církvích a náboženských společnostech

4.1 Církev jako spolek

První z možností pro církev, jak začít existovat jako právnická osoba, je forma spolku, ve smyslu čl 20, odst. 1 Listiny. Právní úprava občanských sdružení (nyní spolků) je vsunuta do občanského zákoníku¹⁵⁹ Původní úprava v ustanovení 1 odst. 3 písm.c) zákona o sdružování¹⁶⁰ uváděla, že „*tento zákon se nevztahuje na sdružování občanů v církvích a náboženských společnostech*“.¹⁶¹ Nemožnost církví fungovat jako právnické osoby registrovaná občanská sdružení uváděl i komentář k zákonu o sdružování.

Nový občanský zákoník přinesl v této oblasti velké změny. Důraz je kladen na svobodu spolku spravovat se samostatně bez ingerence státních orgánů. Ustanovení § 217 stanoví, že hlavní činností spolků nemůže být podnikání, ani jiná výdělečná činnost, i když jako doplňkovou činnost spolek vykonávat může.

Vznik spolku je vázán na zápis do veřejného rejstříku. Před vznikem spolku je nutno spolek založit, a to tak, že se alespoň tři osoby shodnou na obsahu stanov, které musí vykazovat náležitosti dle § 218 NOZ.

Návrh na zápis může rejstříkový soud odmítnout, pokud nastane některá ze skutečností uvedených v § 86 rejstříkového zákona – tedy, že byl návrh podán neoprávněnou osobou, nebyl podán předepsaným způsobem, neobsahuje všechny náležitosti, je nesrozumitelný nebo neurčitý, nebyly k němu připojeny potřebné listiny, či účel zakládání spolku je v rozporu s ustanovením § 145 NOZ.¹⁶²

4.2 Obecné pojednání

Správní právo je jedním ze základních regulátorů právních vztahů a lidských práv, které vyplývají z norem ústavněprávních, zakotvených v již zmíněné Listině základních práv a svobod. Jak jsme zmínili výše, náboženská svoboda je tvořena dvěma druhy práv. Jedna skupina práv je svázána s církvemi a náboženskými společnostmi jako organizovanými skupinami, které reprezentují věřící, druhá je svázána s jednotlivými věřícími a církví. Správní právo je způsobilé regulovat či konkretizovat práva z obou výše uvedených skupin.

---

¹⁵⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (NOZ).

¹⁶⁰ Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů

¹⁶¹ Tamtéž

¹⁶² Zákon č. 89/2012 Sb., NOZ

Obecně český právní řád rozeznává dvě úrovně církví podle církevního zákona. Do úrovně první můžeme zařadit základní uznání církve státem, kdy ta se stává právnickou osobou a získává základní práva.

Dříve, než se budeme zabývat pozitivně právním vymezením jednotlivých forem činnosti, zmíníme si základní pojmy, které mají vliv na vznik církve. Nejdříve je nutné rozpoznat rozdíl mezi registrací, evidencí, osvědčením nebo i správním aktem.¹⁶³

Každá forma má totiž jiné následky a existují rozdílné možnosti ochrany proti nezákonnosti či nesprávnosti jednotlivých forem. J. Staša odlišuje registraci od evidence tak, že: „registrace však bývá hmotněprávním předpokladem nebo jejím z předpokladů jiné právní skutečnosti. O registraci se pravidelně vydává potvrzení (osvědčení), o jejím odmítnutí správní akt.“¹⁶⁴ Negativní registrace se provádí formou rozhodnutí proto, aby bylo vylepšeno postavení účastníků registrace co do možnosti podat opravný prostředek, proti tomuto rozhodnutí.

Právní skutečností – registrací nastává ex lege po splnění zákonem stanovených podmínek, a tím se liší od povolení.¹⁶⁵ J. Staša řadí registraci mezi tzv. jiné úkony veřejné správy, proto ani není možné se vůči nim bránit ve správním soudnictví.¹⁶⁶ Pokud však dojde k negativnímu rozhodnutí o registraci, nejedná se již o jiný akt, ale správní akt, vůči němuž je možná obrana ve správním řízení tak ve správním soudnictví.

Rozdíl mezi registrací a evidencí je konstatován opět J. Stašou, který je vidí jako: „evidenční úkony spočívají především ve vytváření záznamů, které obsahují evidenci sledované udaje“.¹⁶⁷ Eviduje se však již nastalá, tedy existující právní skutečnost a evidence na vznik této právní skutečnosti nemá žádný vliv.

Voženílek považuje evidenční úkony za jedny z nejméně frekventovaných, když za ně označuje různé akty, evidence, registrace, vedení seznamů, přehledů, výkazů apod.¹⁶⁸ Primárně je rozčleňuje na evidenční úkony registrační, které mají více méně samostatný právní význam¹⁶⁹ a úkony evidenční a statistické, kter spočívají ve sběru a zpracování údajů formami statistické evidence.

---

¹⁶³ HORZÍNKOVÁ, E.: *Koncesní systém v živnostenském podnikání*. Olomouc. Anag. 2002. s. 25

¹⁶⁴ STAŠA, J.: IN HENDRYCH, D. A KOL. *Správní právo. Obecná část*. 6. Vydání. Praha. C. H. Beck. 2006. s. 272.

¹⁶⁵ VEDRAL, J.: *Správní řád. Komentář. 2. Vydání*. Praha: BOVA POLYGON. 2012. s. 1222.

¹⁶⁶ STAŠA, J.: IN HENDRYCH, D. A KOL. *Správní právo. Obecná část*. 6. Vydání. Praha. C. H. Beck. 2006. s. 272.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 271.

¹⁶⁸ VOŽENÍLEK, B. Evidence jako forma správní činnosti. *Správní právo*. 1978. č. 3. s. 129-137.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 130.

4.3 Církev registrovaná dle zákona o církvích

Jager konstruuje právo na právní subjektivitu církve výkladem čl. 15 a 16 Listiny, nicméně formálně toto právo na ústavní rovině zakotveno není, na rozdíl od jiných států v Evropě. Zákonem o církvích a náboženských společnostech vzniká dle ustanovení § 4 odst. 1 náboženská společnost vznikem dobrovolného sdružování občanů. K tomu, aby církev nebo náboženská společnost mohla být registrována, musí být podána žádost na Ministerstvo kultury České republiky. Tato žádost je podána přípravným výborem, který se skládá alespoň ze tří fyzických osob. Tyto osoby musí mít způsobilost k právním úkonům, být českými občany nebo cizinci s trvalým pobytem na území České republiky. Návrh na registraci musí obsahovat základní charakteristiku církve či náboženské společnosti, jejího učení a poslání, zápis o jejím založení, podpisy 300 zletilých osob, které se k ní hlásí. V neposlední řadě pak základní dokument („Stanovy“) této společnosti osob.

Ministerstvo kultury ČR návrh přezkoumá, zda je návrh podán řádně konstituovaný. Přípravný výbor, zda návrh obsahuje všechny náležitosti stanovené zákonem a zda činnost církve, o jejíž registraci se jedná, není v rozporu s jejím základním dokumentem a se zákonem stanovenými podmínkami.

Ze získané právní subjektivity plynou církvím a náboženským společnostem dle zákona následující jednotlivá práva:

- právo spravovat své záležitosti nezávisle na státní moci,
- právo na přiznání právní subjektivity pro své instituce,
- právo získat zvláštní oprávnění dle zákona o církvích a náboženských společnostech,
- právo zakládat svazy církví.

Nejdůležitějším a základním právem církví a náboženských společností je právo zakotvené v článku 16 odst. 2 Listiny – totiž právo spravovat své záležitosti, a to zejména ustavovat své orgány, ustanovovat své duchovní a zřizovat řeholní a jiné církevní instituce nezávisle na státních orgánech. Toto právo je přiznáno všem církvím a náboženským společnostem, ne tedy jen registrovaným. Přísluší jim rovněž právo, aby jim světská moc nebránila právními prostředky ani administrativními zásahy vybírat si duchovní, vychovávat je, jmenovat a překládat. Uvedené je rovněž zakotveno v ustanovení § 4 odst. 1.: *„každá církev a náboženská společnost svébytně rozhoduje o věcech spojených*

*s vyznáním víry, o organizaci náboženských společností a o vytváření k tomu určených institucí.*¹⁷⁰

Pavliček uvádí, že „obsahem tohoto práva církví a náboženských společností svobodně určovat své náboženské učení obřady, vydávat vnitřní předpisy, pokud nejsou v rozporu s obecně závaznými právními předpisy, poskytovat duchovní a hmotné služby, vyučovat, vychovávat duchovní i laické pracovníky...organizovat se bez oznámení, zřizovat a provozovat své zdravotní zařízení a zařízení sociálních služeb...“¹⁷¹

Otázka právní subjektivity – neboli možnost vstupovat do majetkoprávních vztahů, zejména vlastnit, zcizovat a nabývat majetek.

Právo vyučovat a vychovávat je zakotveno v ustanovení § 6 odst. 3 písm.a) zákona, kdy každá registrovaná církev nebo náboženská společnost k plnění svého poslání má právo vyučovat a vychovávat své duchovní i laické pracovníky ve vlastních školách a jiných zařízeních.

Vzdělávání duchovních je konkrétně zakotveno v kanonickém zákoně.¹⁷² Ustanovení § 6 odst. 3 písm.b) zákona zakotvuje oprávnění k výkonu zvláštních práv. Podmínky k nim jsou obsaženy v § 11 odst. 1 zákona a může o ně požádat oprávněná církev či náboženská společnost, která:

- je registrovaná dle zákona nepřetržitě nejméně deset let,
- zveřejňovala každoročně 10 let před podáním návrhu výroční zprávy o činnosti za kalendářní rok,
- řádně plní své závazky vůči státu.

Tento návrh musí dle § 11 odst. 4 zákona obsahovat:

- v originále podpisy tolika zletilých občanů ČR nebo cizinců s trvalým pobytem v ČR hlásících se k předmětné církvi nebo náboženské společnosti, kolik činí 1 promile obyvatel ČR podle sčítání lidu,
- prohlášení, že její dosavadní činnost jako právnické osoby neodporuje podmínkám stanoveným v tomto zákoně a řádně plní své závazky vůči státu,
- texty výročních zpráv a účetních uzávěrek.¹⁷³

---

¹⁷⁰ Zákon č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech

¹⁷¹ PAVLIČEK, V.: *Ústava a ústavní řád České republiky. Komentář. 2. Díl. Práva a svobody. Praha. 1999. s. 173.*

¹⁷² Čán 232 CIC

¹⁷³ MADLEŇÁKOVÁ, L. *Církev a náboženské společnosti. Správněprávní aspekty jejich vzniku a činnosti. Praha: Leges. 2014. S. 166-167.*

Po podání návrhu Ministerstvo kultury přezkoumá, zda činnost církve či náboženské společnosti není v rozporu s jejím základním dokumentem. Návrh na přiznání zvláštních práv může být buď jen pro výkon všech práv podle § 7 odst. 1 zákona, anebo pro výkon všech těchto práv s výjimkou práva na státem uznanou mlčenlivost duchovních. Neexistuje možnost na přiznání jen některých práv.

Akreditovaná církev nebo náboženská společnost má povinnost každoročně zveřejňovat výroční zprávu o výkonu těchto tzv. zvláštních práv. Neplnění této povinnosti může být sankcionováno zrušením oprávnění k výkonu všech těchto zvláštních práv.

Poměrnou novinkou je možnost zřizování svazů, jakožto právnických osob. Návrh na registraci svazu musí obsahovat:

- název svazu,
- písemnou zakladatelskou smlouvu ve formě notářského zápisu,
- stanovy svazu,
- osobní údaje osob oprávněných jednat do vytvoření orgánů svazu jeho jménem.

Neobsahuje-li návrh všechny podstatné náležitosti, ministerstvo kultury určí lhůtu pro jejich doplnění ne kratší jednoho měsíce ode dne doručení výzvy. Pokud přípravný výbor ve stanovené lhůtě údaje nedoplní, ministerstvo řízení o registraci přeruší. Ministerstvo dále přezkoumává, zda-li návrh podává oprávněná osoba, zda jsou úředně ověřeny podpisy členů návrhu a zda obsahuje všechny podstatné náležitosti.¹⁷⁴

Zvláštní význam má pro církve právo vyučovat náboženství na státních školách, právo na výkon armádní, vězeňské duchovní služby.¹⁷⁵

Samostatnou roli hraje i financování církve ze státního rozpočtu, které je zakotveno v ustanovení § 7 zákona, kdy „*církvě a náboženské společnosti mají právo na financování podle zvláštního předpisu o finančním zabezpečení církví a náboženských společností*“.¹⁷⁶

---

¹⁷⁴ MADLEŇÁKOVÁ, L. *Církvě a náboženské společnosti. Správněprávní aspekty jejich vzniku a činnosti*. Praha: Leges. 2014. s. 170-171.

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 194.

¹⁷⁶ Zákon č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech

5. Zrušení církve, nebo náboženské společnosti, či spolku

Církevní zákon i občanský zákoník deklarují, že obě identity (spolky i církve), vznikají registrací, jak již bylo zmíněno. Odlišnosti se však dají nalézt i v procesu ukončení spolku či církve.

Na zrušení spolu se použije obecná úprava zrušení právnické osoby dle zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění. Podle § 168 odst. 1 občanského zákoníku¹⁷⁷ se právnická osoba zrušuje jednak právním jednáním, ale i uplynutím doby, na kterou založena. Dále také rozhodnutím orgánu veřejné moci anebo dosažením účelu, pro který byla založena.

Jak jsem již v úvodu uvedl, existují v České republice subjekty (i politické, zastoupené v PSP ČR), které zcela otevřeně proklamují jako jeden ze svých (politických) cílů „Zákaz Islámu v ČR“ (tedy zákaz náboženství, vyznání, víry, apod.). Z logiky věci (doufám), tyto subjekty, tyto proklamace, takto formulované, používají jako mediální zkratky, ale prakticky to myslí tak, že by se muselo jednat o zákaz směřující do (forum externum) a nikoli do (forum internum), tedy fakticky by se muselo jednat o zákaz církve, nebo nábožské společnosti, případně spolku. Kde je za určitých, zákon relativně přesně definovaných podmínek možné zasáhnout a dosáhnout Zákazu činnosti takového subjektu.

Jeikož tento postup nebyl v historii ČR (ani mě známé novodobé Evropské historii) nikdy aplikován na společenství lidí jejichž „pojítkem“ (jako důvodem ke spolčování) bylo náboženství, či víra, tak jsem si pro srovnání vybral případ, kdy byl v poměrně nedávné minulosti aplikován podobný postup vedoucí ke zrušení politické strany, tedy společnosti lidí, které spojuje podobná forma „světonázoru“.

5.1 Církev jako spolek

Zrušení spolku může vést jak právní jednání, tak i jednání protiprávní. Spolek se totiž může rozhodnout pro dobrovolné zrušení, o němž podle § 168 odst. 1 občanského zákoníku rozhoduje příslušný spolkový orgán.

Spolky mohou splynout, spolek se může rozdělit. Protože právní osobnost pobočného spolku je odvozena od právní subjektivity spolku hlavního, zrušuje se zrušením hlavního spolku i spolek pobočný.

---

¹⁷⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zrušením samostatný spolek nezaniká, ať už jde o zrušení dobrovolné nebo nucené.¹⁷⁸ Na rozdíl od rozhodnutí spolku o svém vlastním zrušení bez právního nástupce, po němž musí následovat likvidace spolku, zrušuje-li se spolek při přeměně, fúzi, rozdělení, zrušuje se podle občanského zákoníku dnem účinnosti této přeměny¹⁷⁹ bez likvidace. Podle ustanovení § 185 občanského zákoníku však právnická osoba zaniká dnem výmazu z obchodního rejstříku.

V případě spolků obecné pravidlo, tak jak jsme zmínili výše, platí jen zčásti. Judikatura připouští, že právnická osoba zapsaná ve veřejném rejstříku nezaniká až výmazem z něj, pokud se zánik právnické osoby neváže na její výmaz z veřejného rejstříku, ale na jinou právní skutečnost. Takový výmaz má deklaratorní povahu.¹⁸⁰ Podle ustanovení § 186 občanského zákoníku pak navíc právnická osoba, která se nezapisuje do veřejného rejstříku, zaniká skončením své likvidace.

Spolek tedy může být zrušen právním jednáním, uplynutím doby, na kterou byl založen, rozhodnutím orgánu veřejné moci anebo dosažením účelu. Pojďme se nyní zaměřit na jednotlivé případy zániku.

5.1.1 Zrušení spolku soudem

Spolek může být soudem zrušen jednak z důvodů, pro něž lze zrušit právě jen spolek, ale kromě toho také ze stejných důvodů, z nichž lze zrušit každou jinou právnickou osobu. Tyto důvody nalezneme v ustanovení § 172 občanského zákoníku. Jedná se o nucené zrušení. Soud na návrh toho, kdo osobu zruší, i bez takového návrhu, právnickou osobu zruší nebo nařídí její likvidaci, jestliže tato právnická osoba:

- vyvíjí nezákonnou činnost v takové míře, že tím vážně poškozuje a narušuje veřejný pořádek,
- nadále již nesplňuje předpoklady vyžadované zákonem pro vznik právnické osoby, což v případě spolku znamená, že počet členů klesl pod tři,
- nemá dva roky statutární orgán schopný usnášet se.¹⁸¹

---

¹⁷⁸ KINDL, M., ERTL, Z., FORMANOVÁ, N., ŠÍMA, A. *Úskalí spolkového práva*. Plzeň. Aleš Čeněk. 2017. s. 350-351.

¹⁷⁹ § 173 odst. 1 občanského zákoníku

¹⁸⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 2 Cdo 3294/2015

¹⁸¹ KINDL, M., ERTL, Z., FORMANOVÁ, N., ŠÍMA, A.: *Úskalí spolkového práva*. Plzeň. Aleš Čeněk. 2017. s. 351.

Podle § 211 odst. 2 občanského zákoníku soud i bez návrhu zruší každou právnickou osobu, klesne-li počet členů pod počet stanovený zákonem. Kromě důvodů, pro něž může soud zrušit právnickou osobu, tak může zrušit spolek v případě, že:

- vykonává činnost zakázanou dle § 145 občanského zákoníku,
- vyvíjí svou činnost v rozporu s § 217 občanského zákoníku.

Zároveň zákon zakazuje založit spolek, jehož účelem je porušení práva nebo dosažení společenského cíle nezákonným způsobem.¹⁸²

Nepochybně, ve smyslu s cílem této práce, by bylo možné rušit spolek, ve smyslu § 172, odst. 1., písm. a), pokud by spolek (církevního charakteru) naplnil: „*vyvíjí nezákonnou činnost v takové míře, že to závažným způsobem narušuje veřejný pořádek*“, například tím, že by v souladu s §5. Zákona číslo 3/2002 Sb.: „*popíral nebo omezoval osobní, politická nebo jiná práva fyzických osob pro jejich národnost, pohlaví, rasu, původ, politické nebo jiné smýšlení, náboženské vyznání nebo sociální postavení*“, nebo „*rozněcoval nenávist a nesnášenlivost*“, dále „*podporoval násilí nebo porušování právních předpisů*“, případně: „*závažně narušuje veřejnou mravnost, veřejný pořádek nebo veřejné zdraví*“, eventuálně: „*omezoval osobní svobodu osob zejména tím, že využívá psychický nebo fyzický nátlak k vytvoření závislosti, která vede k fyzickému, psychickému nebo ekonomickému poškození těchto osob nebo jejich rodinných příslušníků, k poškození jejich sociálních vazeb včetně omezování psychického vývoje nezletilých nebo omezování jejich práva na vzdělání, nebo zabraňoval nezletilým přijmout zdravotní péči odpovídající jejich zdravotním potřebám*“, či konečně: „*by bylo její učení utajováno vcelku nebo v některých částech, stejně jako organizační struktura církve a náboženské společnosti a vazby na zahraniční složky, působila by část církve nebo náboženské společnosti i mimo území České republiky*“, neboť by nepochybně takové jednání muselo v konečné formě být posouzeno právě jako: „*závažným způsobem narušování veřejného pořádku*“.

5.1.2 Zrušení spolku po uplynutí doby na kterou byl založen, nebo dosažení účelu

Podle ustanovení § 171 písm. a) a b) občanského zákoníku se právnická osoba zrušuje s likvidací jednak uplynutím doby, na kterou byla založena, a jednak také dosažením účelu, pro který byla založena.

---

¹⁸² KINDL, M., ERTL, Z., FORMANOVÁ, N., ŠÍMA, A.: Úskalí spolkového práva. Plzeň. Aleš Čeněk. 2017. s. 350-351

Jestliže zakladatelské jednání neurčí, že je založena na dobu určitou, platí dle § 124 občanského zákoníku, že je založena na dobu neurčitou.¹⁸³

Zakladatelské jednání, tedy stanovy, musí výslovně určit, na jakou dobu se spolek zakládá. Jestliže je výslovně určena doba, na kterou se spolek zakládá, jinak není založen na žádnou určitou dobu. Jedinou výjimkou je případ, kdy je spolek stíhán podle zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob.¹⁸⁴

Judikatura upozorňuje na existenci dvou základních spolků, protože jde jednak o spolky trvalého a trvalejšího charakteru a na spolky, které vznikají ad hoc.¹⁸⁵

Aby došlo ke zrušení spolku dosažením účelu, musí být tento účel vymezen ve stanovách spolku.

5.1.3 Dobrovolné zrušení spolku

Podle ustanovení § 168 odst. 2 občanského zákoníku o dobrovolném zrušení právnické osoby rozhoduje její příslušný orgán. Pro spolky platí tato úprava rovněž, protože občanský zákoník zrušení spolku bez právního nástupce vůbec neupravuje.

Pouze v ustanovení § 247 odst. 1 stanoví, že stanovy určí, který orgán je nejvyšším orgánem spolku, přičemž do působnosti nejvyššího orgánu spolku zpravidla náleží rozhodnout mimo jiné i o zrušení spolku s likvidací (tj. zrušení bez právního nástupce). Zákon umožňuje případ, kdy statutární orgán spolku může být současně i jeho nejvyšším orgánem.

Podle již citovaného ustanovení občanského zákoníku se právnická osoba zrušuje svým jednáním, ale i jinak. Vlastním právním jednáním se spolek zrušuje bez právního nástupce nebo naopak přeměnou. Právnická osoba tak může změnit svou právní formu jedině v případě, stanoví-li tak zákon. Změnu spolku však přitom zákon neupravuje, takže tím pádem nestanoví, že spolek svou právní formu změnit nemůže.¹⁸⁶

---

¹⁸³ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁸⁴ Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob

¹⁸⁵ Rozsudek NSS sp. zn. 7 As 25/2012 sp. zn. 7 As 72/2012 nebo sp. 9 As 156/2012

¹⁸⁶ KINDL, M., ERTL, Z., FORMANOVÁ, N., ŠÍMA, A.: *Úskalí spolkového práva*. Plzeň. Aleš Čeněk. 2017. s. 350-351

5.2 Zrušení církve

Církevní zákon počítá zásadně s odlišným procesem ukončení registrace církve. Odlišuje sice zrušení a zánik, avšak o zrušení mluví u registrace církve, se zánikem pak spojuje zánik církve. Církevní zákon pokračuje v nastolené povaze řízení. Registrace církve je správním řízením, pak i řízení o odregistraci považuje za správní řízení, které je zakončeno správním aktem.

Církevní zákon počítá zásadně s odlišným procesem ukončení registrace církve. Odlišuje sice zrušení a zánik, avšak o zrušení mluví u registrace církve, se zánikem pak spojuje zánik církve. Církevní zákon pokračuje v nastolené povaze řízení. Registrace církve je správním řízením, pak i řízení o odregistraci považuje za správní řízení, které je zakončeno správním aktem.

Církevní právo má odlišnost od soukromoprávních subjektů. Ke zrušení církve a náboženské společnosti dochází vždy rozhodnutím Ministerstva kultury ČR. I sám pojem zrušení registrace je terminologicky zavádějící. Správným termínem by tak mělo být zrušení registrované církve a náboženského spolku a zrušení svazu církví a náboženských spolků.

Zánik registrované církve a náboženské společnosti a svazu církví a náboženských osob jako právnických osob je podobně, jako u ostatních soukromoprávních osob, rozdělen na dvě fáze – zrušení a zánik. Církevní zákon se v této oblasti nevyhnul určitým zvláštnostem, a to i v oblasti terminologie. Namísto pojmu „zrušení registrované církve a náboženské společnosti nebo svazu církví a náboženských společností“ se používá termín „zrušení registrace církve a náboženské společnosti nebo svazu církví a náboženských společností“. Zrušením registrace přitom nedochází k zániku právnické osoby. K tomu dochází až při výmazu z rejstříku, jak bude nastíněno níže.¹⁸⁷

Zákon vymezuje důvody, které vedou k zahájení řízení o zrušení registrace církve a náboženské společnosti. Výčet těchto důvodů je taxativní a nemůže být dále rozšiřován. Ke zrušení právnické osoby obecně dochází z důvodů, které stanovuje příslušný právní předpis. Tyto důvody lze rozdělit do dvou skupin – zrušení z vlastního rozhodnutí subjektu (či skutečností, jež jsou v dispoziční možnosti subjektu či jeho zakladatelů: dosažení účelu, uplynutí doby apod.) anebo zrušení z rozhodnutí orgánu veřejné moci.

---

¹⁸⁷ CHOCHOLÁČ A: Zákon o církvích a náboženských společnostech. Komentář. Praha: Wolters Kluwer. 2016. § 25.

Dochází-li k zrušení právnické osoby z vlastního rozhodnutí, jedná se o soukromoprávní úkon, do kterého státní moc nijak nezasahuje. Teprve výmaz z veřejnoprávní evidence je úkonem orgánu veřejné moci.

Ustanovení § 22 zákona o církvích a náboženských společnostech uvádí, že „*Ministerstvo zahájí řízení o zrušení registrace církve a náboženské společnosti anebo řízení o zrušení registrace svazu církví a náboženských společností*“.¹⁸⁸ Příslušné je tedy Ministerstvo kultury ČR, které rozhoduje ve správním řízení.

Ministerstvo je povinno zahájit řízení, je-li některý z důvodů naplněn, a následně rozhodnout o zrušení registrace. Odlišný postup platí při naplnění důvodů dle § 22 odst. 1 písm.c) a d) církevního zákona, kdy ministerstvo nejprve vyzve církve k nápravě v přiměřené lhůtě. Řízení o zrušení registrace se v těchto případech zahajuje teprve tehdy, dojde-li k marnému uplynutí lhůty k nápravě. Rozhodnutí ministerstva je možné nejprve napadnout rozkladem, posléze správní žalobou podle soudního řádu správního.

Registrovaná církve nebo náboženská společnost sice nejsou oprávněny k tomu, aby se zrušily samy, ale mohou své zrušení iniciovat podáním žádosti ministerstvu.

Žádost musí splňovat náležitosti dle § 45 odst. 1 správního řádu a může ji podat pouze statutární orgán, resp. i jiný orgán, pokud by k tomu byl zmocněn v základním dokumentu. K žádosti není nutné přikládat žádný dokument, který by dokládal, že o zrušení bylo rozhodnuto příslušnými orgány církve nebo náboženské společnosti.. Ministerstvo tak přezkoumává splnění náležitostí žádosti, a jsou-li v pořádku, vydává rozhodnutí o zrušení církve.¹⁸⁹

Chocholáč uvádí, že se „*jedná o důsledek nepřiliš šťastné aplikace principu autonomie vůle v této oblasti*“.¹⁹⁰ Církevní zákon se záměrně vyhnul tomu, aby stanovil, jakým způsobem má církve a náboženská společnost dospět k rozhodnutí o svém zrušení. Zákonodárce předpokládal, že by zasáhl do interního života církví. Nejsou tedy stanoveny žádné obligatorní náležitosti dokumentu.

Tou je podle § 10 odst. 3 písm.k) církevního zákona pouze způsob naložení s likvidačním zůstatkem, který vyplyne z likvidace církve a náboženské společnosti. Na druhou stranu řada církví ve svých základních dokumentech explicitně popírá možnost, aby se zrušily. Tento odpor ze strany církví tak zřejmě stojí za tím, že úprava zrušení není v náležitostech základního dokumentu.

---

¹⁸⁸ § 22 odst. 1 zákona číslo 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech.

¹⁸⁹ CHOCHOLÁČ A.: *Zákon o církvích a náboženských společnostech*. Komentář. Praha: Wolters Kluwer. 2016. § 25.

¹⁹⁰ Tamtéž

Odlišná situace panuje u svazu církví a náboženských společností, neboť podle § 12 odst. 1 písm.d) církevního zákona stanovy svazu musí obsahovat způsob zrušení svazu a náležitosti s likvidačním zůstatkem. Stanovy svazu se zakládají do sbírky listin Rejstříku svazů a náboženských společností Ministerstva kultury ČR. Ministerstvo má pak možnost porovnat, zda k rozhodnutí o zrušení v rámci svazu došlo v souladu se stanovami. Avšak i pro svazy církví platí, že doklad o zrušení není povinnou náležitostí o zrušení svazu.

Dochází-li ke zrušení registrované církve a náboženské společnosti s právním nástupcem, musí být k žádosti o zrušení registrace připojen písemný závazek právního nástupce o převzetí všech těchto práv a závazků. Žádost o zrušení registrace s likvidací musí obsahovat označení likvidátora. Okamžik vstupu do likvidace se shoduje s okamžikem zrušení registrace.

Je-li žádost o zrušení registrace bez vady, ministerstvo rozhodne o zrušení registrace. Není zde žádný prostor pro správní uvážení.

K zániku právní subjektivity dochází v zákonem stanovených důvodech. Prvním z důvodů je na žádost registrované církve o zrušení její registrace nebo na základě žádosti svazu církví a náboženských společností. Na rozdíl od právní úpravy právnických osob jiných právních forem tento úkon ke zrušení subjektu nestačí, ale vyžaduje se rozhodnutí Ministerstva kultury o zrušení registrace. Žádost podle komentovaného ustanovení musí splňovat obecné náležitosti podle § 45 správního řádu a formální požadavky stanovené § 27 odst. 2 a 3 církevního zákona.

Druhá skupina důvodů zrušení registrované církve a náboženského spolku a svazu církví a náboženských spolků je spojena s insolvencí subjektu. Důvody pro zrušení registrace tak jsou „*zrušení konkursu pro splnění rozvrhového usnesení [§ 308 odst. 1 písm. c) InsZ], zrušení konkursu z důvodu že majetek subjektu je zcela nepostačující [§ 308 odst. 1 písm. e) InsZ], majetek subjektu nebude postačovat k úhradě nákladů insolvenčního řízení [§ 144 odst. 1 písm. d) InsZ].*“¹⁹¹

Dále je lze zrušit v případě, jestli vyvíjí činnost, která je v rozporu s právním řádem. Zákonodárce dostatečně nevymezil co znamená pojem „**vyvíjení činnosti**“. Do důsledku je to činnost, která je v rozporu s právním řádem. Můžeme sem zařadit deliktní jednání soukromoprávní povahy či administrativněprávní. Ustanovení je nutno vnímat v kontextu celého církevního zákona, ale i právního řádu.

---

¹⁹¹ KRŮŽ, J.: *Zákon o církvích a náboženských společnostech*, 1. vydání. Praha. C. H. Beck. 2010. s. 274-280.

Církev se zruší rovněž v případě, pokud není dva roky ustanoven orgán registrované církve. Statutární orgán představuje klíčový orgán, který za ni jedná a vstupuje do právních vztahů. Jeho déletrvající nepřítomnost proto představuje hlubokou vnitřní krizi nebo faktické ukončení činnosti. Pokud jde o kolektivní statutární orgán, je nutno vycházet ze způsobu jednání. Může-li jednat každý člen statutárního orgánu samostatně, komentované ustanovení se aplikuje v případě, není-li ustaven žádný člen statutárního orgánu. Je-li vyžadováno například jednání nejméně dvou členů statutárního orgánu, uplatní se ustanovení při existenci jednoho člena statutárního orgánu. Naplnění této povinnosti je zjistitelné v rejstříku.

Uvedenému předchází vytýkací řízení, kdy v něm ministerstvo vyzve k upuštění od vytýkané protiprávní činnosti ve stanovené přiměřené době. V praxi však nejsou s tímto postupem žádné zkušenosti.¹⁹²

Závislost zrušení registrace církve je v církevním zákoně formulována velmi stroze. Jazykový výklad naznačuje, že řízení o zrušení evidence je vždy zahajováno ex offio, a to dokonce i v případě, že je podána žádost církve a „na základě žádosti ministerstvo zahájí řízení“. Taková formulace evokuje dojem, že církev skutečně sama nemůže rozhodnout o tom, že svou činnost ukončí, nýbrž k tomu potřebuje dovolení státu. Z pohledu autora tohoto textu se jeví tato formulace jako porušení práva soukromoprávní povahy.

Musíme tak přijmout výklad, že správní řád se použije subsidiárně a řízení je zahájeno dnem, kdy žádost dojde věcně a místně příslušnému orgánu, v tomto případě registrujícímu orgánu.

Zrušení církve z uvedených důvodů je výrazem dozorové funkce registrujícího orgánu nad činností církve, i když v prvních dvou případech se nejedná o důvod hrozby pro společnost.

V případě zrušení církve se nejprve použije zásada subsidiarity, kdy je církev nejdříve vyzvána od upuštění protiprávního jednání. Tato výzva je učiněna před zahájením řízení, tedy před samotným dostatečným zjištěním uvedených skutečností.

Církev je zrušena konstitutivním aktem – rozhodnutím Ministerstva kultury ČR.¹⁹³

---

¹⁹² CHOCHOLÁČ A: Zákon o církvích a náboženských společnostech. Komentář. Praha: Wolters Kluwer. 2016. § 25.

¹⁹³ MADLEŇÁKOVÁ, L.: *Církev a náboženské společnosti. Správně právní aspekty jejich vzniku a činnosti*. Praha: Leges. 2014. s. 182-190.

Registrovaná církev a náboženská společnost zaniká dnem provedení výmazu z Rejstříku registrovaných církví a náboženských společností. Výmazu předchází rozhodnutí Ministerstva kultury ČR o zrušení registrace. Dochází-li ke zrušení bez právního nástupce, musí ještě před výmazem proběhnout likvidace. V případě registrované církve provádí ministerstvo výmaz z rejstříku ke dni, kdy nabývá rozhodnutí o zrušení právní moci. Ve druhém případě ministerstvo provede výmaz do pěti dnů ode dne doručení oznámení o likvidaci a skončení likvidace. Oznámení likvidátora nemá předepsáno žádnou formu, postačuje pouhé sdělení.

Lhůta pěti dnů je pouze pořádková. Pokud ji ministerstvo nedodrží, není stanovena žádná fikce výmazu. Obranou proti tomu lze podat správní žalobu před nezákonným zásahem. Samotné provedení výmazu je pouze faktickým rozhodnutím. Pokud jsou splněny všechny podmínky, ministerstvo vyrozumí o něm dotčenou církev, tak že v rejstříku bude proveden výmaz – označení zániku, případně i právního nástupce.

Jedním z předpokladů podmiňujících provedení výmazu je, že k zániku nebrání trestní stíhání nebo výkon trestu.

Pokud by bylo proti právnické osobě zahájeno trestní stíhání a mají být provedeny úkony k jejímu zrušení, či přeměně, má ze zákona tato právnická osoba neprodleně a v písemné formě informovat státního zástupce. Pokud jsou registrovaná církev nebo náboženská společnost trestně stíhány, nemůže jim být při absenci povolení registrace zrušena.¹⁹⁴ Orgán činný v trestním řízení má povinnost vyrozumět o zahájení trestního stíhání Ministerstvo kultury ČR. Předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce vyrozumí ministerstvo také o pravomocném ukončení věci. Na základě rozhodnutí o zrušení by ministerstvo provedlo zápis zrušení registrace do rejstříku a následně by proběhla likvidace.

---

¹⁹⁴ CHOCHOLÁČ A.: *Zákon o církvích a náboženských společnostech*. Komentář. Praha: Wolters Kluwer. 2016. § 25.

5.3 Důvody zrušení církve

V historii ČR, ani předchozích, novodobých právních uspořádání, nebyla církev zrušena a proto je velmi těžké stanovit abstraktně konkrétní důvody, proč by měla být nějaká církev, či náboženská společnost zrušena. Ani odborná literatura se s tímto tématem, které evidentně odborná literatura považuje za okrajové, detailně nezabývá.

Při stanovování teoretických důvodů pro zrušení církve, či náboženské společnosti je tedy třeba se podívat do širších společenských vztahů a z nich se pokusit analogicky odvodit takové důvody, které by, alespoň teoreticky připouštěli takovéto zrušení. Hned v úvodu di dovoluji podotknout až překvapující skutečnost, že primárně je zákonem posouzení této otázky svěřeno ústřednímu správnímu orgánu (moci výkoné) a až následně je možné takovéto rozhodnutí podrobit soudnímu přezkoumání, kdy tedy není tato pravomoc primárně svěřena soudu, u kterého by nepochybně byla zajištěna větší míra nezávislosti rozhodování, z pohledu (ústavní) dělby moci.

Pokud bychom připustili, že organizace církve, náboženské společnosti může být do určité (technické) míry býti podobná politické straně, či hnutí, zároveň tím připustíme že důvody, které vedly k rozpuštění politické strany, či hnutí, by mohli vést ke zrušení církve, či náboženské společnosti. Pokud tuto analogii připustíme, tak v nedávné historii ČR najdeme jeden příklad, kdy byla zrušena politická strana a tehdejšího soudního rozhodnutí můžeme následně extrahovat konkrétní důvody, které vedly soud k rozpuštění konkrétní politické strany a případně se s ohledem na dnešní zkušenost s následným postupem ve věci (vznikem politické strany s podobným názvem a obsahem), můžeme do jisté míry poučit...

Rozsudkem NSS Pst 1/2009 – 348 se zrušila Dělnická strana. Vláda České republiky podala v září 2009 návrh na rozpuštění Dělnické strany podle § 15 odst. 1 zákona č. 424/1991 Sb. Návrh byl doplněn poté ještě dvakrát, v listopadu a prosinci 2009. Vláda ve svém návrhu upozornila na změnu Dělnické strany, která působí výhradně za účelem ohrožování mravnosti a veřejného pořádku, práv a svobod občanů. Je zmíněno, že strana zneužívá politických svobod k aktivitám, které útočí na ústavní principy, ohrožují mravnost a pořádek, práva svobody občanů.

Vláda dále upozornila na skutečnost, že program a projevy představitelů strany jsou založeny na urážení menšinových skupin obyvatel (homosexuálů, Romů) a má za to, že dělnická strana ohrožuje demokracii v ČR.

„Podle názoru vlády se DS hlásí k myšlenkám národního (nacionálního) socialismu jako totalitární ideologii neslučitelné s demokracií a lidskými právy, jehož přívrženci sledují cíle předpokládané čl. 17 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (č. 209/1992 Sb.; dále jen „Úmluva“). Toto počínání, byť tvořené jednotlivými akty, není nahodilým a marginálním jevem, ale programově trvalým chováním směřujícím k ohrožení demokracie v této zemi.“¹⁹⁵

Soud konstatoval, že protiprávnost činnosti politické strany nemůže spočívat pouze v její kritice ústavního a právního pořádku státu. O protiprávnost se může jednat pouze vychází-li z totalitní ideologie a ve své činnosti vyzývá a podněcuje k násilí. Ohrožení demokracie musí být bezprostřední. Bezprostřednost rizika může souviset i se schopností politické strany poskytnout organizační platformu jinak roztržštěným extremistickým subjektům a uskutečňovat a legitimizovat jejich cíle.

Dělnická strana poukazovala na skutečnost, že návrh Senátu Parlamentu ČR na rozpuštění KSČM byl zamítnut jako porušující volnou hru politickou stran. Nejvyšší správní soud však rozhodl, že politická strana Dělnická strana se rozpouští.¹⁹⁶

Analogicky by se dalo předpokládat, že obdobné poznatky by se daly přenést na církev a náboženské společnosti v případě zrušení pro rozpor s právním řádem naší země. Když se zaměříme na jednotlivé body ke zrušení rozsudku, tak můžeme konstatovat:

- 1. protiprávnost činnosti – u církve a náboženské společnosti by se musela zkoumat slučitelnost ústavního či politického systému a muselo by dojít k ohrožení základních principů demokratické společnosti, stejně jako k porušení článku 15 a 16 Listiny základních práv a svobod. Dále by musela být ohrožena mravnost a veřejný život.**
- 2. Církev a náboženská společnost by se musela navázat na nějakou ideologii, která je v rozporu s právním řádem naší země. Uvedené si v praktickém měřítku nedokážeme představit.**
- 3. Církev a náboženská společnost by v návaznosti na rozsudek musela šířit násilí.**
- 4. Podstatným problémem by bylo ohrožení demokracie a především bezprostřední riziko pro naši zemi a bezprostřední riziko ohrožení demokracie.¹⁹⁷**

¹⁹⁵ Nejvyšší správní soud, Pst 1/2009-348, ze dne 17. 2. 2010

¹⁹⁶ Tamtéž

6. Rozbor judikatury

Ochrana náboženské svobody je v naší zemi, jakožto i jiných právních zemích, zaručena specifickým orgánem ochrany ústavnosti – Ústavním soudem. V rozhodnutích Ústavního soudu se promítají zaručená práva a svobody.

Ústavní soud v posledních dvaceti letech nejčastěji rozhodoval v rámci náboženské svobody ve věci odepření výkonu vojenské služby, z důvodu náboženského přesvědčení. V této kapitole se zaměříme na nejvýznamější rozsudky Ústavního soudu. Zmíněn však bude i rozsudek Nejvyššího správního soudu ČR.

6.1 Nález PL Ús 6/02¹⁹⁸

V daném případě se jedná o Nález Ústavního soudu zabývajícího se správou církevních a náboženských záležitostí. Ústavní soud v roce 2002 zkoumal návrh senátorů na zrušení zákona č. 3/2002 Sb.. Navrhovatelé poukazovali na skutečnost, že nový zákon oproti původnímu, výrazně snížil možnost svobody náboženského vyznání a vnesl do této oblasti nadbytečný zásah. Ústavní stížnost směřovala na omezení článků Listiny základních práv a svobod v oblasti náboženství a jeho projevu. Zásah do uvedeného práva má být možný pouze v případě ohrožení práv druhých subjektů a možnosti zásahu do tohoto práva mají být zakázány, či zmírněny.

Navrhovatelé uváděli, že *„efektivní činnost církví a náboženských společností vyžaduje různorodé organizační formy, což pojetí neformálních sdružení vyznávajících společnou víru nesplňuje. Podle názoru navrhovatelů by tyto instituce měly mít právo vytvářet různé organizace s právní subjektivitou, jak vyplývá z čl. 16 odst. 2 Listiny, podle kterého si církve a náboženské společnosti mohou zřizovat církevní instituce, které církevní právo vybavuje právní subjektivitou podle svých pravidel a nikoliv podle pravidel stanovených státem. Stát nemůže stanovovat, kdy vzniká právní subjektivita církví nebo které církevní instituce mohou mít právní subjektivitu udělenou jim církevními a náboženskými společnostmi a které nikoliv“*.¹⁹⁹

---

¹⁹⁷ Nejvyšší správní soud, Pst 1/2009-348, ze dne 17. 2. 2010

¹⁹⁸ Nález Ústavního soudu Pl. ÚS ze dne 29. 11. 2002

¹⁹⁹ Nález Ústavního soudu Pl. ÚS ze dne 29. 11. 2002, s. 2

Ze stížnosti je patrné, že článek 16 Listiny základních práv a svobod nelze vztahovat pouze na instituce základního charakteru nemajíc právní subjektivitu. Obecně se vztahuje na instituce, které jsou touto subjektivitou nadány. Dále bylo návrhem napadeno ustanovení § 6 odst. 2 zákona, který omezuje církve a církevní společnosti zakládat církevní právnické osoby jen za účelem organizace, vyznávání a šíření náboženské víry. Za protiústavní je považována úprava obsažená v § 26 odst. 4 zákona, podle níž má za závazky: "církevní právnické osoby" ručit církev nebo náboženská společnost, která jí navrhla k evidenci, neboť výrazně znevýhodňuje vytváření těchto osob oproti zřizování právnických osob podle obchodního zákoníku, jakož i zřizování odvozených právnických osob občanských sdružení.²⁰⁰ Dále byla za protiústavní označena úprava ustanovení § 11 zákona, která se týkáji přiznání oprávnění k výkonu zvláštních práv – zejména vztahu ke třetím osobám.

Ústavní soud si vyžádal stanovisko Ministerstva kultury ČR. Ministerstvo se odvolalo na základní principy státu s tím, že vnitřní právní předpis je podřízen právnímu řádu státu. Ministerstvo poukázalo na princip svrchovanosti a suverenity státu ve vztahu k církvím, z něhož vyplývá, že vnitřní předpis těchto institucí nemůže konkurovat právnímu řádu státu. Ministerstvo dále upozornilo na zásadní rozdíl mezi ochranou individuálních práv a svobod zakotvených Listinou. Kontrolní činnost na základě tohoto je na podstatně nižší úrovni.

Ministerstvo také uvedlo, že „v návrhu dochází ke směšování pojmu "církevní instituce" s pojmem "církevní právnická osoba". Církevní instituce je podle čl. 16 odst. 2 Listiny institucí vznikající uvnitř církve, u které zákon č. 3/2002 Sb. ani nestanovuje povinnost jejich evidence, jak vyplývá z jeho § 6 odst. 2. V uvedeném článku se však neříká nic o tom, že zřízením instituce v církvi vzniká právnická osoba podle českého právního řádu. Oproti tomu "církevní právnická osoba" je pojem zavedený zákonem č. 3/2002 Sb. pro subjekty církví, které jsou evidovány na ministerstvu, přičemž touto zvláštní evidencí stát respektuje různé organizační formy církve, a vychází vstříc církvím v tom, že kromě obvyklých právních forem podle právního řádu umožňuje navíc vytvářet další právnické osoby. Není pravdivé tvrzení, že církve nemohou za platnosti zákona č.3/2002 Sb. zřizovat např. nemocnice či charitativní zařízení, pouze se v jejich případě podle čl. 16 odst. 2 Listiny a § 6 odst. 2 zákona č. 3/2002 Sb. nejedná o církevní instituce, resp. "církevní právnické osoby", protože u nich není dána přímá souvislost s výkonem náboženské svobody; to tím spíše platí pro případy podnikatelské činnosti.“²⁰¹

²⁰⁰ Nález Ústavního soudu Pl. ÚS ze dne 29. 11. 2002, s. 2

²⁰¹ Nález Ústavního soudu Pl. ÚS ze dne 29. 11. 2002, s. 5.

Ústavní soud se ve svém nálezu nejprve vymežil k otázkám náboženské svobody. Dle konstatování soudu je „náboženskou svobodu lze zásadně vymezit především jako *forum internum* (čl. 15 odst. 1 Listiny), tzn. jako svobodu každého vyznávat určité náboženství a víru, do níž není možno ze strany třetích osob a zejména veřejné moci zasahovat. Jde o tzv. *status negativus*, resp. *libertatis* charakteristického vymezením svobodného prostoru jedince, do něhož veřejná moc nemůže vstupovat. Zároveň však je zřejmé, že omezení náboženské svobody na *forum internum* je nepostačující, neboť již pojmovým znakem náboženské svobody je právo každého projevit svoje náboženské vyznání navenek, přirozeně při respektování omezujících kautel stanovených v čl. 16 odst. 4 Listiny.“²⁰²

V návaznosti na nález soudu je patrné, že aktivita církví ve vnitřních záležitostech nelze přezkoumávat soudy na státní úrovni.

Ústavní soud neshledal důvodným návrh na zrušení celého zákona, proto se zabýval pouze návrhem na zrušení některých ustanovení a vyhověl návrhu v následujících bodech.

Z rozsudku je patrné, že stát zakotvuje podmínky působení církví a náboženských společností, tak je nutno státu zakotvit podmínky pro odnětí možnosti působení a činnosti církve.

6.2 Nález Pl. ÚS 2/06²⁰³

Nález Ústavního soudu na zrušení zákona č. 495/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností. Soud se v nálezu zabýval opět zrušením ustanovení zákona. Soud v nálezu konstatuje, že omezit náboženskou svobodu a výkon náboženství lze pouze v případě ochrany veřejné bezpečnosti a pořádku, zdraví a mravnosti nebo práv a svobod druhých.²⁰⁴ Legitimním cílem úpravy je zaručení ochrany práv třetích osob.

---

²⁰² Tamtéž, s. 7.

²⁰³ Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 2/06 ze dne 30. 10. 2007

²⁰⁴ S odkazem na Nález Ústavního soudu IV. ÚS 171/97, Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu ČR, sv. 12, s. 457 a násled. ze dne 8. 10. 1998.

V předmětném nálezu dochází k definici a argumentaci pojmů „registrace“ a „evidence“. Soud zmiňoval, že „spíše než spor o evidenci a registraci pak materiálně jde o posouzení, jaké (akceptovatelné a contrario nevěcné, neúměrně zátěžlivé či dokonce šikanózní) podmínky zákon pro vznik evidované právnické osoby klade, resp. zda svojí povahou jsou - ve vztahu k proklamované ochraně jiných ústavních hodnot - legitimní a zda v adekvátní proporcii vystihují střet obou dotčených ústavních hodnot.“²⁰⁵

Ústavní soud tedy zamítl uvedený návrh na zrušení zákona.

6.3 Nález Pl. ÚS 2/04

K přezkumu interních normativů ministerstev Ústavním soudem. V nálezu Ústavní soud konstatoval, že „*Ústavní soud není nadán věcnou příslušností přezkoumávat ústavnost a zákonnost interních normativních předpisů ministerstev.*“²⁰⁶

Senátor Josef Káňa a skupina poslanců se domáhala zrušení příkazu ministra kultury České republiky č. 32/2001 ze dne 21. prosince 2001, kterým se mění příkaz ministra kultury České republiky č. 8/1993, o zřízení rejstříku právnických osob podle zákona č. 308/1991 Sb., ve znění příkazů ministra kultury České republiky č. 23/1995 a 13/1996.

Dle navrhovatele byla napadeným příkazem zrušena dosavadní evidence, stanovená dle § 2 odst. 3 příkazu ministra kultury č. 23/1995, kterým měnil a doplňoval příkaz ministra kultury č. 8/1993, o zřízení rejstříku právnických osob podle zák. č. 308/1991 Sb. Důsledkem této skutečnosti dle jeho názoru se stal zánik historických právnických osob, tj. církevních právnických osob, pozůstávajících ze sdružení majetku, které byly zřízeny podle vnitřních církevních předpisů (obročí, kostely, záduší, nadace, hřbitovy atd.).

V návrhu je požadováno, aby Ústavní soud zrušil ve smyslu § 43 odst. 1 písm.e) zákona č. 182/1993 Sb., návrh na zrušení příkazu ministra kultury Česko republiky č. 32/2001 z prosince 2001.

Podaný návrh byl zamítnut.

6.4 Nález III. ÚS 3591/16

Zákaz interpretace norem vnitřních předpisů církví a náboženských společností, nikoliv zákaz jejich aplikace.

---

²⁰⁵ Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 2/06 ze dne 30. 10. 2007

²⁰⁶ Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 2/04 ze dne 19. 8. 2004

Ústavní stížnost byla podána stěžovatelkou paní Opatrnou, která se domáhala zrušení vydání proti rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 17. srpna 2016, č. j. 21 Cdo 1320/2015-191, a proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 3. září 2014. Stěžovatelka uvedla, že bylo porušeno její zaručené právo zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a stěžovatelčina svoboda vyznání zaručená čl. 15 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 9 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

Stěžovatelka uvedla, že uzavřela v roce 2002 pracovní smlouvu a vykonávala funkci pastorační asistentky. *„Této pracovní smlouvě předcházela dohoda o pracovní činnosti ze dne 2. 1. 1998 s vymezením pracovní činnosti "pomocník v pastoraci" a jednostranné ustanovení pastorační asistentkou ze dne 29. 1. 1998 arcibiskupem Miloslavem kardinálem Vlkem. Pracovní smlouva byla uzavřena na dobu určitou jednoho roku, následně byla dodatkem dvakrát prodloužena na dobu určitou a dalším dodatkem ze dne 21. 9. 2004 na dobu neurčitou. Listinou ze dne 29. 12. 2006 generální vikář Arcibiskupství pražského jednostranně změnil ustanovení stěžovatelky do funkce pastorační asistentky na ustanovení samostatnou pastorační asistentkou. Následně dal vedlejší účastník opakovaně stěžovatelce výpověď z pracovního poměru, přičemž stěžovatelka se vždy domohla určení její neplatnosti soudem, a to až do řízení, z něž vzešla napadená rozhodnutí“.*²⁰⁷

Stěžovatelka v ústavní stížosti uvedla, že napadeným rozhodnutím bylo porušeno její základní zaručené právo na soudní ochranu. Stěžovatelka uvedla, že není duchovním ve smyslu článku 16 odst. 2 Listiny, stěžovatelka nikdy svobodně nevstoupila do služebního poměru duchovního, ve střetu kolektivního práva na autonomii církví a náboženských společností a individuálního práva na soudní ochranu převažuje toto individuální právo.

Stěžovatelka především upozorňovala na skutečnost, že není „duchovním“ a není tedy vyloučena z pravomoci soudů. *„Namítá, že zařazení "ostatních osob vykonávajících duchovenské služby" do čl. X bod 2. základního dokumentu, vymežujícího označení "duchovních", je v rozporu s kanonickým právem. Uvádí, že dle kanonického práva se, zjednodušeně řečeno, členové církve dělí na laiky a duchovní, přičemž duchovními jsou pouze ti, kdož přijali svátost svěcení, již stěžovatelka nepřijala a jako žena, manželka a matka ji ani přijmout nemohla“.*²⁰⁸

Dále upozornila na skutečnost, že vedlejší účastník s ní vždy právně jednal jako zaměstnavatel se zaměstnancem.

²⁰⁷ NÁLEZ Ústavního soudu III. ÚS 3591/16 ze dne 30. 8. 2017

²⁰⁸ NÁLEZ Ústavního soudu III. ÚS 3591/16 ze dne 30. 8. 2017

Ústavní soud konstatoval, že „*přináležitost jednotlivce k duchovnímu či řeholnímu stavu je vždy součástí tzv. fori interni, tedy vnitřního přesvědčení člověka, jehož ochrana spadá pod čl. 15 odst. 1 Listiny a má absolutní povahu*“.²⁰⁹

Ústavní soud dovedl, že obecné soudy se dopustily odmítnutí spravedlnosti a porušily právo na přístup stěžovatelky k soudní ochraně dle článku 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Dále pak porušily svobodu vyznání zaručenou v článku 15 odst. 1 Listiny tím, že nepřezkoumávaly platný souhlas stěžovatelky s ustanovením Církve římskokatolické.²¹⁰

Ústavní soud zrušil napadené rozhodnutí obou soudů.

6.5 Nález II. Ús 331/06

Nález se dotýká zvláštního práva zachovávat mlčenlivost duchovními církví a náboženských společností. Zmíněný náález je velmi zajímavým, proto jsem si ho dovolil do podkladů zařadit.

Ústavní soud zamítl ústavní stížnost stěžovatelky, kterou byla náboženská společnost Svědci Jehovovi²¹¹, proti rozsudku Nejvyššího správního soudu.²¹² Stěžovatelka namítala, že bylo porušeno její právo na náboženskou svobodu a to tím, že jí nebylo přiznáno oprávnění k výkonu zvláštního práva zachovávat povinnost mlčenlivosti v souvislosti s výkonem zpovědního tajemství. Soudy odůvodnily, že stěžovatelka není duchovní ve smyslu ustanovení § 7 odst. 1 písm.f) zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví, a nelze jí tudíž přiznat oprávnění k výkonu požadovaného zvláštního práva. Ústavní soud označil tutu stížnost za zjevně neopodstatněnou. Dále konstatoval, že pokud nejsou uvedeny osoby, o nichž stěžovatelka tvrdí, že vykonávají duchovní činnost, transparentně uvedeny v oficiálních dokumentech, nemohou být duchovními ve smyslu zákona. Soud tedy konstatoval, že soudy v daném případě nepochybyly.²¹³

---

²⁰⁹ JÄGER, P. In: WAGNEROVÁ, E. a kol., *Listina základních práv a svobod*. Komentář. Praha. Wolters Kluwer, 2011. Komentář k čl. 15 a k čl. 15 odst. 1.

²¹⁰ NÁLEZ Ústavního soudu III. ÚS 3591/16 ze dne 30. 8. 2017

²¹¹ Od roku 2010 mají své duchovní ustanoveny

²¹² Rozsudek NSS ze dne 28. 2. 2006 čj. 5 As 25/2005-63

²¹³ Nález ÚS sp. zn. II. 331/06 ze dne 6. 3. 2008

6.6 Nález Ústavního soudu 10/2008²¹⁴

Zajímavý je i nález Ústavního soudu, který se zabýval údajným rozporem zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví s článkem 1 a článkem 6 věty druhé Ústavy, článkem 4., odst. 4, článkem 15 a 16 Listiny základních práv a svobod, jakož i s nálezem ústavního soudu sp. zn. Pl ÚS 6/02.

Navrhovatelé poukazovali na to, že zákon neprošel legislativním procesem. (Senát návrh zákona zamítnul). Přijetím kontroverzního zákona došlo k faktickému nebezpečí pro společnost a zákonodárce tak neposkytnul žádné *vacatio legis*. V části II byl poznamenán. rozpor s čl. 16 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, rozpor s dosavadní konstantní judikaturou Ústavního soudu” navrhovatelé shledávají „jediný zásadní cíl” zákona č. 495/2005 Sb. ve změně dosavadního postupu, kdy evidence církevních právnických osob prováděná Ministerstvem kultury ČR již nebude charakteru deklaratorního, nýbrž konstitutivního. Ve smyslu konstantních teoretických názorů pak již při vzniku právnické osoby nejde o evidenci, nýbrž registraci. Navrhovatelé dále upozornili na skutečnost, že „*režim nabytí právní subjektivity pak podle navrhovatelů stojí v rozporu s čl. 16 odst. 2 Listiny, dle kterého „církev a náboženské společnosti ... ustanovují své duchovní a zřizují řeholní a jiné církevní instituce nezávisle na státních orgánech”, jakož i s judiciálním výkladem podaným Ústavním soudem v nálezech sp. zn. Pl. ÚS 6/02.*²¹⁵

Ústavní soud však zamítnul stížnost ve všech jeho částech.²¹⁶ Ve vztahu k ustanovení § 13 zákona o Ústavním soudu se připomíná, že Ústavní soud vychází ze závěru, že se neodchyluje od právních názorů, jež vyjádřil ve zmiňovaném nálezu ve věci sp. zn. Pl. ÚS 6/02. K obecné argumentační rovině návrhu — „*dodat, že v něm navrhovatelé v nikoli nevýznamné části opětovně uplatnili výhrady vyjádřené již v návrhu ve věci sp. zn. Pl. ÚS 6/02. Ani v případech, kdy nově napadená ustanovení mohou být pojímána jako identická s těmi, ve vztahu k nimž byl předchozí návrh zamítnut, nepokládal Ústavní soud za případné (a efektivní) otevřít otázku překážky rozsouzené. věci, neboť lze vycházet z toho, že rozhodnou „jinou věc” zakládá již nové vy-mezení evidovaných právnických osob ve smyslu § 15a, § 16 a § 16a zákona*“.²¹⁷

²¹⁴ Nález ÚS sp. zn. 10/2008 ze dne 24. 1. 2008

²¹⁵ Nález ÚS sp. zn. 10/2008 ze dne 24. 1. 2008

²¹⁶ tamtéž

²¹⁷ Nález ÚS sp. zn. 10/2008 ze dne 24. 1. 2008

6.7 Judikatura ve světle ESLP

Vzhledem k tomu, že judikatura Evropského soudu pro lidská práva má vliv na naše soudnictví, dovolujeme si vzpomenout některé zajímavé rozsudky, týkající se církví a náboženské svobody ve vztahu k naší zemi. Uvažujeme-li o vlivu judikatury Evropského soudu na právní úpravu svobody náboženského vyznání či situaci církví v České republice, připadají v úvahu dvě podoby takového vlivu: přímý vliv, kdy Evropský soud v řízení proti České republice vysloví porušení Úmluvy, čímž ovlivní judikatorní praxi vnitrostátních soudů či přímo podobu legislativních textů, anebo vliv nepřímý, kdy soudy či zákonodárci jsou s jeho judikaturou obeznámeni a svoji činnost vykonávají v souladu s ní.

6.7.1 Rozhodování ESLP ve vztahu k České republice

Ve vztahu k naší zemi rozhodoval Evropský soud řádově pouze v jednotkách stížností, ve kterých posuzoval zásah do práva na náboženskou svobodu. Ve všech případech rozhodl o nepřijatelnosti stížnosti.

Za nejvýznamjší lze označit rozhodnutí ve věci *Juraj Lajda a ostatní proti České republice*.²¹⁸ Předmětem stížnosti byla první úprava regulace církví a náboženských společností.

Základem řízení ve věci *Juraj Lada a ostatní proti České republice* se stala neúspěšná snaha Společenství Ducha Svatého pro sjednocení světového křesťanství, které v roce 1997 požádalo o registraci církve a náboženských společností dle zákona.

Žadatelé nebyli se svojí žádostí o registraci církve úspěšní (nesplnili početní census) a Ministerstvo kultury ČR jejich žádost o registraci církve odmítlo (právě z důvodu nesplnění počtu).

Žadatelé se bránili soudní cestou a uváděli následující důvody: „*Ministerstvo provedlo chybný výklad slova „osoba hlásící se k církvi“, v důsledku čehož nebyly uznány všechny žadatelem předložené podpisy; samotný početní census 10.000 osob je v rozporu s Listinou práv a svobod; a) ministerstvo neoprávněně požadovalo vnitřní dokumenty náboženské společnosti (tzv. základní dokument),8) čímž zasahovalo do svobody jejího působení“.*²¹⁹

²¹⁸ Juraj Lajda vs. Česká republika ze dne 3. 3. 2009, č. 20984/05

²¹⁹ KRÍŽ, J.: *Vliv judikatury Evropského soudu pro lidská práva na náboženskou svobodu v České republice*. ASPI (online 13. 12. 2017)

ESLP svým rozhodnutím ve věci *Juraj Lajda a ostatní proti České republice* shledal návrh stěžovatelů za nepřijatelný. Soud konstatoval, že „podle soudu nedošlo k porušení Úmluvy, když Ministerstvo kultury požadovalo po církvi předložení základního dokumentu, ze kterého by bylo zřejmé učení: „[P]ředložení dokumentu vykládajícího hlavní zásady náboženství [je] nutné k tomu, aby stát mohl posoudit autentičnost organizace usilující o získání statutu církve a ověřit si, že toto náboženství nepředstavuje nebezpečí pro demokratickou společnost. Takový požadavek tedy nelze pokládat za nepřiměřený.“²²⁰

Soud shledal nepřijatelnost stížnosti s odkazem na článek 35 odst. 3 Úmluvy. Kříž uvádí: „Rozhodnutí ve věci *Juraj Lajda a ostatní proti České republice* můžeme považovat za *ex post* potvrzení správnosti takového kroku. Evropský soud v rozhodnutí označil požadavek na předložení 10 000 podpisů jako za na první pohled nepřiměřený, když poukázal, že toto číslo představuje 0,1 % obyvatelstva ČR. Na druhou stranu lze z rozhodnutí nepřímou dovést, že požadavek na předložení 300 podpisů podle stávající právní úpravy již Evropský soud za problematický nevnímá. Soud to sice v odůvodnění svého rozhodnutí výslovně neuvádí, v opačném případě by však jen těžko prohlásil stížnost za nepřijatelnou z důvodu, že stěžovatelé mohli požádat o registraci podle zákona.“²²¹

6.7.2 Rozhodnutí Evropského soudu

Stěžovatelé (faráři Církve československé husitské), učinili předmětem řízení neplatnost rozvázání pracovního poměru. Současně se domáhali vyplacení mzdy ode dne, kdy byli ze služeb církve propuštěni. Soudy se odmítly jejich požadavky zabývat. Evropský soud prohlásil stížnost za nepřijatelnou. Ohledně porušení práva na spravedlivý proces dospěl k tomu, že řízení, která byla stěžovateli zahájena, nespočívala na „právu“, o kterém by bylo možno oprávněně tvrdit, že je obsaženo v českém právu. Je-li způsob ukončení služebního poměru duchovních otázkou vnitřní autonomie církví, není odmítnutí soudů zabývat se touto otázkou porušením práva na spravedlivý proces. Co do argumentu porušení čl. 4 odst. 2 a čl. 9 Úmluvy uvedl, že stěžovatelé tento argument před vnitrostátními soudy nepoužili, ač oba články jsou součástí českého právního řádu, a tudíž nevyčerпали vnitrostátní opravné prostředky.²²²

---

²²⁰ KŘÍŽ, J.: Vliv judikatury Evropského soudu pro lidská práva na náboženskou svobodu v České republice. ASPI (online 13. 12. 2017)

²²¹ KŘÍŽ, J.: Vliv judikatury Evropského soudu pro lidská práva na náboženskou svobodu v České republice. ASPI (online 13. 12. 2017)

²²² KŘÍŽ, J.: Vliv judikatury Evropského soudu pro lidská práva na náboženskou svobodu v České republice. ASPI (online 13. 12. 2017)

7. Závěr

Již ve starověku bylo tmelícím prvkem řady národů či států náboženství. Náboženství bylo pevně propojeno se státní mocí. Dodnes jsou známí bohové starověkého Řecka. V Římě je pak patrný kult císaře. K oddělení státu od náboženství pak došlo až s příchodem křesťanství. První uzákonění náboženské svobody můžeme nalézt v Reskriptu milánském z roku 313, kdy byla věřícím dána možnost svobodně si zvolit své náboženství. Hrdina o náboženství uvádí, že *„je to lidské právo a též právo přirozené, že každý může uctívat, co uzná za vhodné; vždyť náboženství druhého ani neprospěje ani neuškodí. Ale také nepřislouží náboženství nutit k náboženství, protože ono má být přijato dobrovolně a nikoli z přinucení; vždyť se i vyžaduje, aby oběti byly přinášeny ze svobodného rozhodnutí. A tak i když nás přinutíte k obětem, žádnou službu tím svým bohům neprokážete...“*.²²³

Je však známo, že křesťanství časem vytlačilo všechna původní náboženství, rovněž všechna ostatní náboženství byla pod vlivem křesťanství zatracována a křesťanství se stalo jediným možným náboženstvím u nás. Myšlenka náboženské svobody pak nabyla na intenzitě v období reformačních hnutí, kdy byla chápána jako celková svoboda jedince mít vlastní názor.²²⁴

Svoboda náboženského vyznání patří mezi základní lidské právo, které je chráněno a garantováno nejen českým právním řádem. Z judikatury Evropského soudu je patrné, že česká konfesněprávní úprava dané problematiky je kvalitní. O uvedeném svědčí to, že na rozdíl od jiných zemí, Evropský soud doposud neshledal ze strany České republiky porušení článku 9 Úmluvy.

Pozitivní právo naší země obsahuje takové právní principy, které ztělesňují základní hodnoty spravedlnosti nebo racionální zákonitosti výkonu veřejné moci v demokratickém právním státě. Působí jako regulativní ideje a východiska při tvorbě a aplikaci všech ostatních právních norem.²²⁵ Je tedy zřejmé, že předmět našeho zájmu pod tyto principy jednoznačně řadíme. Jedná se o ty nejdůležitější právní principy.

Podle našeho názoru v Ústavě ČR nenalezneme nic, z čeho by bylo možné konkrétně dovodit, že právní principy mají být formou českého práva. Naproti tomu však můžeme konstatovat, že obecné právní zásady jsou samostatným pramenem evropského komunitárního práva. Je tedy zřejmé, že náboženskou svobodu můžeme mezi tyto principy zařadit.

²²³HRDINA, I. A.: *Texty ke studiu konfesního práva I. Evropa a USA*. Praha: Karolinum. 2006. s. 28.

²²⁴KUBA, J.: *Filosofie lidských práv a právo*. Plzeň. Západočeská universita v Plzni. 1997. s. 7.

²²⁵SVOBODA, P.: *Ústavní základy správního řízení v České republice*. Praha: Linde. 2007. s. 21.

Problematika svobody vyznání je v současné době velmi aktuální a aktuální bude stále více. Díky migrační krizi, kterou Evropa v posledních dvou letech prožívá. Svoboda vyznání je právem, které je nadáno čtyřmi atributy – nezadatelností, nezczitelností, nepromlčitelností, nezrušitelností.

Předkládané podklady se zaměřily na postavení ústavních norem, které pokládají ústavněprávní rámec církvím a náboženské svobodě. Z podkladů je patrné, že svoboda náboženského vyznání není jednoduchá. Lidstvo si ji muselo v průběhu staletí vybudovat a vydobýt.

Podklady přinesly ucelený pohled na problematiku vzniku a zániku církve a náboženských společností v našem právním rámci. Judikatura byla použita rovněž uceleně, s ohledem i na evropské rozhodnutí.

Je patrné, že samotné vymezení náboženské svobody není jednoduché a jednoznačné. Závěr podkladů přinesl zamyšlení nad zrušením církve a náboženské společnosti v českém právním řádu *de lege lata*. Možné návrhy na změnu zakomponovány nebyly, neboť se domnívám, že současná úprava je zcela kvalitní, odpovídající evropským zvyklostem.

Zabývat se problematikou svobody vyznání není jednoduché. Není možné pod ni zařazovat vše – například zavrženíhodné jednání.

Jak se bude vyvíjet náboženská svoboda, postavení církví ukáže teprve budoucnost.

8. Seznam použité literatury a zdrojů

8.1 PRAMENY

- Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava ČR
- Zákon č. 2/ 1993 Sb., Listina základních práv a svobod
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob
- Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich
- Zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání
- Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu ČR
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce
- Zákon č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech
- Zákon č. 308/1991 Sb., o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností.
- Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách
- Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 2/06 ze dne 30. 10. 2007
- Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 2/04 ze dne 19. 8. 2004
- NÁLEZ Ústavního soudu III. ÚS 3591/16 ze dne 30. 8. 2017
- NÁLEZ Ústavního soudu III. ÚS 3591/16 ze dne 30. 8. 2017
- NÁLEZ Ústavního soudu III. ÚS 3591/16 ze dne 30. 8. 2017
- Nejvyšší správní soud, Pst 1/2009-348, ze dne 17. 2. 2010
- Nejvyšší správní soud, Pst 1/2009-348, ze dne 17. 2. 2010
- Rozsudek NSS ze dne 28. 2. 2006 čj. 5 As 25/2005-63
- Nález ÚS sp. zn. II. 331/06 ze dne 6. 3. 2008
- Nález ÚS sp. z Nález ÚS sp. zn. 10/2008 ze dne 24. 1. 2008
- Nález Ústavního soudu IV. ÚS 171/97, Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu ČR, sv. 12, s. 457 a násled. ze dne 8. 10. 1998.
- Nález Ústavního soudu Pl. ÚS ze dne 29. 11. 2002
- Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 2/06 ze dne 30. 10. 2007
- Rozsudek NSS sp. zn. 7 As 25/2012 sp. zn. 7 As 72/2012 nebo sp. 9 As 156/2012
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 2 Cdo 3294/2015

- Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 459/03 ze dne 20.8.2004, publikovaný ve Sb.n. a u. ÚS, svazek 34, pod č. 117, str. 223.
- NÁLEZ Ústavního soudu sp. zn. Pl ÚS 10/13 ze dne 23. 5. 2013, publikovaný pod 177/2013 Sb., N 96/69
- NÁLEZ Ústavního soudu sp. zn. Pl ÚS 10/13 ze dne 23. 5. 2013, publikovaný pod 177/2013 Sb., N 96/69
- NÁLEZ Ústavního soudu sp. zn. Pl ÚS 10/13 ze dne 23. 5. 2013, publikovaný pod 177/2013 Sb., N 96/69
- Nález Ústavního soudu ze dne 27. listopadu 2012, sp. zn. Pl. ÚS 1/12, publikován pod č. 437/2012
- NÁLEZ Ústavního soudu ze dne 2. 6. 1999, sp. zn. Pl ÚS 18/98
- Nález Ústavního soudu 6/02, ASPI
- Nález Ústavního soudu III. ÚS 495/03, ASPI
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 2. 6. 1999, č. 151/1999 Sb.
- NÁLEZ Ústavního soudu Pl. ÚS 11/04 ze dne 26. 5. 2005
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 2. 6. 1999, sp. zn. Pl. ÚS 18/98.
- Zpráva EKLP ve věci Arrowsmith proti Spojenému království ze dne 12. října 1978, stížnost dne 12. října 1978, stížnost č. 7050/75
- X. Rakousko, stížnost £. 8652/79 (1981). Evans, Freedom of Religion under the ECHR, s. 104.
- C. v. Spojené království, stížnost £. 10358/83 (1983); odst. 3, Porter v. Spojené království, stížnost £. 15814/02 (2003). Evans, Religious Liberty and International Law in Europe, 1. kapitola.
- Evans, Freedom of Religion under the ECHR, s. 72 73. Evans, Religious Liberty and International Law in Europe, 1. kapitola. Evans, Freedom of Religion under the ECHR, s. 78.
- Juraj Lajda vs. Česká republika ze dne 3. 3. 2009, č. 20984/05n. 10/2008 ze dne 24. 1. 2008
- Usnesení senátu ÚS ČSFR z 9. 6. 1992 č. 3/1992 Sbírký usnesení a nálezů. Orgánem veřejné moci není např. znalec, jehož posudky slouží nanejvýš jako podklad pro rozhodování (usnesení ÚS 3/1994, sv. 2), avšak ani osoba, která svými pokyny řídí činnost osob služebně jí podřízených (usnesení ÚS 16/1999 USu., sv. 13.

8.2 LITERATURA

- BOBEK, M., BUČKOVÁ, P., KUHN, Z. (eds): Rovnost a diskriminace. Praha: C.H.Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-548-1.
- BOUČKOVÁ, P. a kol. Antidiskriminační zákon. Komentář. Praha: C.H.Beck. 2010. ISBN 978-80740061-80
- BOGUSZAK, J., ČAPEK, J., GERLOCH, A. Teorie práva. 2. vydání. Praha: Aspí, 2004. ISBN 80-7357-030-0.
- COWAN, D. E., BROMLEY, D. G. Sekty a nová náboženství. Praha: Grada, 2013, ISBN 978-80-247-3163-6.
- DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T., SOTOLÁŘ, A. A KOLEKTIV. Trestní zákoník. Komentář. Praha: Wolters Kluwer. 2015. ISBN 978-80-7478-790-4.
- FOREJTOVÁ, M. Mezinárodní právní ochrana menšin. Plzeň: ZČU, 2002. ISBN 80-7082-843-9.
- FROMM, Erich. Psychoanalýza a náboženství. Praha: AURORA, 2003. ISBN 80-7299-066-7.
- GERLOCH, A. K otázce právní povahy Listiny základních práv a svobod. In Sborník z konference Realizace Listiny základních práv a svobod v právním řádu ČR. Brno: Masarykova universia, 1994. ISBN
- GERLOCH, A., HŘEBEJK, J., ZOUBEK, V. Ústavní systém ČR – základy českého ústavního práva. 4. vydání. Praha: Prospektum. 2002. ISBN 978-80-7380-423-7.
- HAVELKA, M. a kol. Víra, kultura a společnost. Náboženské kultury v českých zemích 19. a 20. století. Praha. Univerzita Karlova, 2012, ISBN 978-80-7465-053-6.
- HALÍK, T. Prolínání světů. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006. ISBN 80-7106-834-9.
- HEJNA, D. Náboženství a společnost. Věda o náboženství a její historické kořeny. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2427-0.
- HENDRYCH, D. A KOL. Správní právo. Obecná část. 6. Vydání. Praha. C. H.Beck. 2006. ISBN 80-7179-442-2.
- HENDRYCH, D.: Právní slovník. Praha. C.H.Beck. 2009. ISBN 978-80-7400-059-1.

- HRDINA, A. Náboženská svoboda v právu České republiky. Praha. Eurolex Bohemia. 2004. ISBN 80-86432-67-X
- HRDINA, I. A: Texty ke studiu konfesního práva I. Evropa a USA. Praha: Karolinum. 2006.. ISBN 80-246-1095-7.
- HORZÍNKOVÁ, E.: Koncesní systém v živnostenském podnikání. Olomouc. Anag. 2002. ISBN 978-80-726347-74.
- HORYNA, B. Úvod do religionistiky. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1994, s. 13. ISBN 80-85241-64-1.
- CHOCHOLÁČ, A. : Zákon o církvích a náboženských společnostech. Komentář. Praha: Wolters Kluwer. 2016. § 25. ISBN 978-80-7552-296-2.
- JANDOUREK, J. Vzestup a pád moderního ateismu. Praha: Grada Publishing, 2010, s. 73. ISBN 978-80-247-2981-7.
- JANDOUREK, J. Průvodce sociologií. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2397-6.
- KINDL, M., ERTL, Z., FORMANOVÁ, N., ŠÍMA, A. Úskalí spolkového práva. Plzeň. Aleš Čeněk. 2017. ISBN 978-80-7380-642-2.
- KLÍMA, K. a kol. Encyklopedie ústavního práva. Praha: ASPI, 2007. ISBN 978-80-7380-261-5.
- KUBA, J. Filosofie lidských práv a právo. Plzeň : Právnická fakulta ZČU Plzeň, 1999. ISBN 80-7082-540-5.
- KRŮŽ, J.: Zákon o církvích a náboženských společnostech, 1.vydání. Praha. C.H.Beck. 2010. ISBN 978-80-7400-362-2.
- KRŮŽ, J.: Vliv judikatury Evropského soudu pro lidská práva na náboženskou svobodu v České republice. ASPI
- LAMPARTER, M. Církev a stát. In Sborník příspěvků z 5. ročníku konference. Brno: MU Brno, 2000. ISBN 802102769X
- MACKOVÁ, A.: IN ŠVESTKA, J., FIALA, J., DVOŘÁK, J. A KOLEKTIV. Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. Praha. Wolters Kluwer. 2014. ISBN 978-80-7478-370-8.
- MADAR, Z. a kol. Slovník českého práva. I. díl. Praha: Linde, 1995. ISBN 80-7201-377-7.

- MADLEŇÁKOVÁ, L. Výhrada svědomí jako součást svobody myšlení, svědomí a náboženského vyznání. Praktická příručka. Praha: Linde. 2010. ISBN 978-80-7201-805-5.
- MARTÍNKOVÁ, J. Náboženské výjimky. Bratislava. Ústav pre vzťahy štátu a cirkví. 2004. ISBN 80-89058-28-8.
- PAVLÍČEK, V. a kol. Ústavní právo a státověda. III. Díl. Ústavní právo České republiky. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2015. ISBN 978-80-7502-084-0.
- PAVLÍČEK, V. a kol. Ústavní právo a státověda. II. díl, část 2. Praha: Linde, 2004. ISBN 80-7201-472-2.
- PAVLÍČEK, V.: O české státnosti. Demokratický a laický stát. 1. vydání. Praha. Karolinum. 2009. ISBN 978-8024616-421.
- PAVLÍČEK, V., a kol. Ústava a ústavní řád České republiky. 2. díl, Práva a svobody. Praha: Linde, 1999. ISBN 80-72011-707.
- PAVLÍČEK, V.: O české státnosti. Demokratický a laický stát. 1. vydání. Praha. Karolinum. 2009. ISBN 80-7201-472-2.
- PARTRIDGE, CH. Lexikon světových náboženství. Praha. Slovart, 2006. ISBN 80-7209-796-2.
- PETROSILLO, P. Křesťanství od A do Z. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998. ISBN 80-7192-365-6.
- PARTRIDGE, CH. Lexikon světových náboženství. Praha. Slovasrt, 2006, s. ISBN 80-7209-796-2.
- PŘIBÁŇ, J. Hranice práva a tolerance. Praha: SLON. 1997. ISBN 80-85850-28-1.
- ROUSSEAU, J. J. Rozpravy. Praha: Svoboda, 1989. ISBN 978-80-246-2743-4.
- SVOBODA, P.: Ústavní základy správního řízení v České republice. Praha: Linde. 2007. ISBN 978-80-7201-676-1.
- SPRATEK, D. Evropská ochrana náboženské svobody. Brno: L. Marek, 2008. ISBN 978-8712-713-1.
- Velký sociologický slovník. I. díl. Praha: Karolinum, 1996, s. 659. ISBN 80-7184-164-1.
- VOJTÍŠEK, Z. Encyklopedie náboženských směrů a hnutí v ČR. Praha. Portál, 2004. ISBN 80-7178-798-1.
- WÁGNEROVÁ, E. a kol. Listina základních práv a svobod. Komentář. Praha. Wolters Kluwer. 2012. ISBN 978-80-7357-750-6.

- WOOD, Jame E. An Apologia For Religious Human Rights. IN: Religious Human Rights in Global Perspective. Vol. 2. Religious Perspectives. Hague: Martinus Nijhoff Publishers, 1996.

ČLÁNKY

- HANUŠ, L. K postulátu morální argumentace v právu. Časopis pro právní vědu a praxi, č. 1/2009, ročník XVII. ISSN 1210-9126.
- KNAPP, V. Každý je způsobilý mít práva. Právník č. 2/1994. ISSN 0231- 6625.
- MIKULE, V. : Federální ústavní soud skutečností. Právo a zákonnost, 1992, č. 3 a č. 4.ISSN 1211-0825.
- PIKNA, B. Systém ochrany základních práv v Evropské unii a jeho geneze. Právník. 2002. ISSN 0231-6625.
- VOŽENÍLEK, B. Evidence jako forma správní činnosti. Správní právo. 1978. č. 3.ISSN 0139-6005.
- ŠEVČÍK, V. Ústavní stížnost jako návrh na zahájení řízení před Ústavním soudem ČR. Bulletin advokacie. 2002. ISSN 1210-6348.